

A. AŠKERC

JUNAČKI

* **A. Aškerc.** Junaki, epske pesnitve. V Ljubljani 1907. Arhivar na ljubljanskem roto-
tovžu je zopet spesnil novo 170 strani broječo
zbirko raznomernih verzov. Junaki jim pravi.
Štirje so: Knez Volkun; v njem se slika vsto-
ličenje korotanskega kneza Volkuna na Gospo-
svetskem polju. Drugi je knez Ljudevit, kjer
se opisuje njegov naskok na furlanskega grofa
Kadolaha in njegov poraz. V tretjem delu se
opisujejo boji vržejskega kmeta Stefana Ra-
poše proti roparskim, ogrskim Krucem. V
četrtm pa po narodni pesmi v Aškerčevih
verzih spremljamo zgodbe kralja Matjaža.

Ta epska pesnitev je nova stopinja na poti
Aškerčeve popolne dekadence. Verzi so slabi;
netečnosti je cele vrste n. pr. »Stoji za hrbtom
mu evnuh — zamorski in ga brani muh« (str.
145). Še proza slaba, kamo-li poezija n. pr.
»Krščanska vera, — ki v Korotan zanesli
so jo knezi — tam izmed Nemcev, ej, tovariši,
to samo tista nova je veriga, s kateroj nas
priklenejo še bolj — na tujce. In možje po-
božni, — ki k nam prihajajo že dolgo let —
iz Nemčije, učit nas evangelja, — kaj drugega
so pač ko le vojaki — v meniških svetih
haljah. Neki dan — potegnejo izpod obleke
svoje — meč, kruti meč, s katerim zamorijo
— svobodo domovine korotanske. (Str. 7).
V ti dolgočasni prozi je pa tudi edina misel
cele zbirke, in še to je Aškerc vzel od drugih
po duhu ga nadkriljujočih, dasi po mišljenju
sorodnih ljudi. Občutek Aškerčeve pesnitve
se dá izraziti edino z besedo: d o l g a s. Radi
bi videli tistega človeka, ki bi se upal trditi,
da ima to Aškerčevo delo kaj pesniške vred-
nosti. T istih tristo ljudi, ki po liberalni re-
klami kupujejo Aškerčeve in druge podobne
proizvode, naj se zavedajo, da si pripravijo
mного lepši duševni vžitek, če čitajo berila
za ljudske šole. Več duha in več poezije je
v njih. Obračaj kakor hočeš in bodi tvoja
želja v Aškercu videti pesnika še bolj goreča,
do tega sklepa prideš, — magari da si naj-
boljši prijatelj duhovskih uskokov, — da ta
pesnitev ni vredna groša, kamo-li treh kron,
kolikor stane. Veliko uslugo bi napravil naši
književnosti, kdor bi mogel Aškerca prego-
voriti, naj pusti reči, ki jih ne zna, in ne
razume.

Slovene št. 247 or 27/10 1906.

JUNAKI

EPSKE PESNITVE

NAPISAL

A. AŠKERC

L. Schwentner

ZALOŽIL L. SCHWENTNER
V LJUBLJANI 1907

34751

VIII-8-c

NATISNIL A. SLATNAR V KAMNIKU

JUNAKI

„Баянъ же . . . вѣще персты свои на живыя
струны вкладывалъ —
и сами они славу князьямъ рокотали . . .“

„Слово о полку Игоревѣ.“

„Дѣла давно минувшихъ дней,
преданья старины глубокой . . .“

А. С. Пушкинъ.

OBSEG

	Stran
Knez Volkun	1
Knez Ljudevit	23
Rópoša in Kruci	57
Kralj Matjaž	75

Knez Volkun.

Zgodovinski prizor iz osmega stoletja.

»Wil iuch sîn gezemen
ze hõren, wie er
sîn recht enphie, als ez ist her
von alter gewonheit komen?«

**Otokarjeva »Kronika v verzih«
iz 13. stoletja.**

I

Veliko kmetišče blizu Krnskega gradu. Proti večeru. Poleg hiše stara košata lipa, pod kateroj se zbirajo slovenski svobodni kmetje, velmožje, starejšine, župani in plemiči. Pozdravljajo drug drugega in si stiskajo roke. Iz hiše stopi mednje gospodar, visok in močan velmož *Vitomir*.

Vsi se mu priklonijo.

Prvi kmet.

Pomozi Bog, tovariš *Vitomir*!

Drugi kmet.

Zdrav, sosed!

Tretji kmet.

Živel, brate!

Vitomir (sega posameznim v roke).

Živeli!

Pozdravljam vas in zahvaljujem vas,

da prišli ste na povabilo moje,

predragi bratje moji in rojaki!

Prevažen je sestanek naš današnji.

Posvetovati treba bode nam

se o rečeh velikih, in zato

izberite si shodu starejšino,
ki vodil modro bo razgovore!

Prvi velmož.

Kdo boljši pač bi bil nam starejšina
ko ti sam, Vitomir?

Drugi velmož.

I, kajpada!

Tretji velmož.

Hej, Vitomir, ti bodi nam glavar!
Tvoj rod je na Koroškem najstarejši.
Mi vsi priznavamo te za prvaka.
Velmož ugleden si, svoboden kmet
in marsikrat pomagal svet je tvoj
sosedom in rojakom iz zadrege.

Četrty velmož.

Jaz tudi pravim: Vitomir nocoj
naj načeluje shodu! Jelite,
možje?

Vsi.

Da, Vitomir!

Vitomir.

Pa dobro! . . . Bratje,
vsi veste, kaj bo jutri. Novi knez

Volkun nastopi vladanje in tukaj
na Gosposvetskem polju se predstavi,
ko jahal bode v cerkev h kronanju,
slovenskim kmetom, velmožem, županom
in starejšinam, plemičem domačim.
In ljudstva trume vrejo že nocoj
od vseh stranij ko hudourniki
ob dežju z gor. Vsa Karantanija
pozdravi jutri novega vladarja . . .
Pa vprašam vas, rojaki: Al imamo
zares še svojega vladarja mi
Slovenci? Ali smo svobodni še
in neodvisni? . . . Ah, naš novi knez
Volkun, to veste, bode le nekaka
podoba senčna knezu pravemu —
in tisti pravi knez naš, to je Nemeč,
je Bojuvar! To čutimo že davno.
Saj veste, kaj bil storil je Borut
v zadregi strašni, ko pritiskali
Avarji divji so na nas. Pozval
bil dobrodušni knez je na pomoč
sosede Bojuvarje. Prišli so
in rešili so nas Avarjev res,
a za plačilo vzeli so s seboj —
svobodo našo! In namesto jarma
avarskega zdaj nosimo na vratu
že dolgo let žuleči jarem nemški!

Vsi.

Res, res je to!

Vitomir.

In jarem bavarski
pritiska nas čimdalje bolj! In kdo
je kriv te naše sužnosti? Al niso
je krivi tudi knezi naši?

Vsi.

Res je!

Vitomir.

Popenjajoč visoko se nad nami,
pozabili so dobri knezi naši,
da naroda so svojega sinovi,
da tudi njih je porodila zemlja,
slovenska zemlja, skupna mati naša!

Vsi.

Tako je!

Eden iz množice.

Ali knez ni brat naš pravi?
Pradedje kdo so knezom našim?

Vsi.

Kmetjel

Vitomir.

In meni se dozdeva, bratje dragi,
da knezi naši klanjajo se preveč

in laskajo Bavarcem se lokavim,
premalo ščitijo pa pravde naše!

Vsi.

Tako je, Vitomir!

Vitomir.

Krščanska vera,
ki v Korotan zanesli so jo knezi
tam izmed Nemcev, ej, tovariši,
to samo tista nova je veriga,
s kateroj nas priklenejo še bolj
na tujce. In možje pobožni tisti,
ki k nam prihajajo že dolgo let
iz Nemčije, učiti nas evangelja,
kaj drugega so pač ko le vojaki
v meniških svetih haljah. Neki dan
potegnejo izpod obleke svoje
meč, kruti meč, s katerim zamorijo
svobodo domovine korotanske!

Vsi.

Res, res je, Vitomir!

Prvi župan.

Perun, Perun
živi naj! To je bog slovenski močni!
Kaj treba nove vere nam! Daždbog
pa Svetovit sta vladala nas dobro!
Jaz zmerom ljubim še bogove stare.

Drugi župan.

Jaz tudi! Ko smo žrtvovali še
Perunu, zemlja je rodila več
in črede naše bolj so se množile . . .

Tretji župan.

In bolj odkriti bili so ljudje,
pogumnejši so bili in modrejši!

Četrti župan.

Bogovi naši stari — živeli!
Perunu čast in slava!

Vsi.

Slava, slava!

Vitomir.

Veliko nas je zbranih, ali vsi
nocoj imamo samo eno glavo
in eno srce, eno misel, bratje!
Kaj hočemo? Ko jutri se predstavi
nam novi knez Volkun, povemo mu
v obraz pogoje, pod katerimi
priznavati ga hočemo za kneza!

Glas iz množice.

Pogoje, da!

Drugi glas.

Pogoje jasne svoje!

Vsi.

Izborni!

Vitimir.

In priseči mora knez,
da vladal bode nas po naši volji,
ne pa po volji svoji, ali kakor
želeli bi nemara Bojuvarji!

Vsi.

Tako je!

Glas iz množice.

Knez Volkun naj gospodari
v imenu našem in v imenu vseh
Slovencev korotanskih posihdob!

Vitimir.

Kako pa! Kdo mu da oblast vladarsko?
Ne mi? Ne ljudstvo korotansko?

Vsi.

Res je!

Vitimir.

Odkod izvira torej mu oblast?

Glas iz množice.

Iz nas!

Drugi glas.

Iz naše volje!

Vitomir.

Prašam vas:

Čigava ta so polja, ti gozdovi?

Glas iz množice.

Vse naše!

Vitomir.

In čigave so planine,
trdnjave te visoke, skalovite,
ki branijo nam domovino drago
pred divjimi sovražniki?

Vsi.

Slovenske!

Vitomir.

In kdo postavil tod je kočje bele
po Korotanu, kdo sezidal v njih
ognjišča je družinam našim?

Vsi.

Mi!

Vitomir.

Čigav je narod, ki prebiva tod
po naši zemlji?

Vsi.

Naš!

Vitomir.

Čigav je knez?

Vsi.

Naš!

Vitomir.

In zato njegova je dolžnost,
da vlada nas po naših zákonih.

Vsi.

Po naših zákonih!

Glas iz množice.

Po šegah starih!

Vitomir.

Po naših običajih starodavnih!
Svoboden mora biti Korotan,
ostati neodvisen od sosedov!
Pradedje naši so zasedli zemljo
in nam jo izročili. Mi sami
jo izročimo kdaj otrokom svojim,
da orjejo po njej in žanjejo
ter truda svojega uživajo
plodove, veselijo se življenja!
Dežele krasne naše vsaka ped
je blagoslovljena stotisočkrat
z obličij naših znojem vročim. Svet je
vsak kraj po domovini naši.

Vsi.

Svet je!

Vitomir.

Svet kakor prah očetov naših starih!
Tó mora vedeti naš novi knez!

Vitomir.

Prašam vas:

Čigava ta so polja, ti gozdovi?

Glas iz množice.

Vse našel!

Vitomir.

In čigave so planine,
trdnjave te visoke, skalovite,
ki branijo nam domovino drago
pred divjimi sovražniki?

Vsi.

Slovenske!

Vitomir.

In kdo postavil tod je koče bele
po Korotanu, kdo sezidal v njih
ognjišča je družinam našim?

Vsi.

Mi!

Vitomir.

Čigav je narod, ki prebiva tod
po naši zemlji?

Vsi.

Naš!

Vitomir.

Čigav je knez?

Vsi.

Naš!

Vitomir.

In zato njegova je dolžnost,
da vlada nas po naših zákonih.

Vsi.

Po naših zákonih!

Glas iz množice.

Po šegah starih!

Vitomir.

Po naših običajih starodavnih!
Svoboden mora biti Korotan,
ostati neodvisen od sosedov!
Pradedje naši so zasedli zemljo
in nam jo izročili. Mi sami
jo izročimo kdaj otrokom svojim,
da orjejo po njej in žanjejo
ter truda svojega uživajo
plodove, veselijo se življenja!
Dežele krasne naše vsaka ped
je blagoslovljena stotisočkrat
z obličij naših znojem vročim. Svet je
vsak kraj po domovini naši.

Vsi.

Svet je!

Vitomir.

Svet kakor prah očetov naših starih!
Tó mora vedeti naš novi knez!

In jutri mu povemo to naglas!
In eden izmed nas v imenu vseh
pove naj knezu voljo narodovo
na polju vpričo vseh! Izvolite
glasnika svojega si, bratje, zdaj,
ki jutri razodene voljo našo
Volkunu! Kdo se naj pogaja ž njim
v imenu Korotancev?

Glas iz množice.

Vitomir!

Ti bodi posrednik naš in glasnik!

Vsi.

Da, Vitomir! Ti bodi naš zastopnik!

Vitomir.

Zahvaljam vas za čast, za polnomoč
in za zaupanje! Prisegam vam,
da varali ne bodete se v meni!
In ko zasvita nam svečani dan,
se snide ves slovenski Korotan!
Pa pridejo župani, starejšine,
velmoži, kmetje naše domovine.
Volkunu potrdimo knežjo čast,
vladarsko izročimo mu oblast!
Po naši milosti, po naši volji
izbran za kneza bo na tem-le polji.

Vse ljudstvo bode priča naši slavi.

Da vidimo se jutri, bratje, zdravi!

Zmračilo se je. Kmetje, župani, velmožje in starejšine se razhajajo, kramljaje med seboj. Po hribih se vžigajo drug za drugim kresovi. Luna vzhaja izza planin. Pod lipoj se začno zbirati fantje in dekleta, držeč se za roke.

Pojó.

Mladenič.

Radujmo se, dokler po žilah
nam pólje vroča mlada kri,
dokler so lahke noge naše
in jasne zro nam v svet oči!

Vsi.

Mladost, mladost! Kako si krasna!
Ti zarje jutrne si soj
in same zlate nade sije
iz sebe žar nebeški tvoj . . .

Mladenič.

Radujmo se, dokler v telesu
nam raste zdrava čila moč,
ki ognjevita sili sama
na dan, le truda si iščoč.

Vsi.

Hej, mlada moč ti bojevita!
Kdaj tebe je premagal kdo?

Smehljaje svet si podjarmljuješ.
Kdaj tebi kaj je pretežkó?

Mladenič.

Radujmo se, dokler ljubezen
oživlja v prsih nam srcé,
dokler poljub sladak na ustih
od nas preganja vse gorjé!

Vsi.

Ljubezen, ti življenja sreča
edina, ki pozna te svet!
Ti duše naše san najlepši,
ti vseh vrtóv najlepši cvet!

Radujmo se! Pod lipoj staroj
zoplešimo veseli raj!

Srcé na srcu, roko v roki,
tako naš ples se pleše naj!

(Zaplešejo.)

II

Pod Krnskimi gradom. Solnčno poletno jutro. Na kosu starorimskega kamna, katerega gornji konec kaže obliko kapitela, sedi *Vitomir* v svoji narodni kmečki noši s širokokrajnim klobukom na glavi. Sedi oblastno in samozavestno, držeč noge prekrižane drugo preko druge. Okoli Vitomira stoji na travniku vse črno kmečkega ljudstva, velmož, županov in starejšin. Rog zatrobi.

Prvi starejšina.

Volkun prihaja!

Drugi starejšina.

Knez se približava!

Tretji starejšina.

Možjé, pozor, pozor!

Četrti starejšina.

Ga vidiš? Slava!

Peti starejšina.

Lep mož je ta Volkun!

Prvi starejšina.

Zares, junak!

Drugi starejšina.

Da, pravi Korotanec, naš prvak!

Tretji starejšina.

Volkun se bliža nam v obleki naši.

Četrty starejšina.

In spremljajo ga naši velikaši.

Peti starejšina.

In vola vodi jeden ob levici,
a drugi mu konjiča ob desnici!

Prvi župan.

Možjé, pogledjte prapor naš koroški!

Drugi župan.

Visoko nosi ga glasnik in moški!

Tretji župan.

Ljudjé, narazen!

Četrty župan.

Prosta pot in tir!

Peti župan.

Zdaj tí imaš besedo, Vitomir!

Vitomir (Volkunu).

Kdo mož si ti, ki se nam bližaš tod?

Volkun.

In kdo si ti, ki mi zastavljaš pot?

Vitomir.

Jaz? Jaz sem narod! Jaz sem Korotan!
In kneza čakam svojega ta dan.

Volkun.

In jaz sem knez Volkun . . .

Vitomir.

Še ne! Poprej,
če mož svoboden si, naglas povej!

Volkun.

Svoboden rod je moj od njega dnij!
Svoboden sem ko narod naš, ko ti!
Svoboden kakor Samo, ko Gorazd,
vladarja slavna naša, naša čast;
svoboden ko Borut, ko Hetimar,
moj rajni prednik, hrabri vaš vladar!

Vitomir.

In hočeš biti moder nam vodnik,
pravičen, nepristran nam vsem sodnik?
In hočeš braniti nam domovino
slovensko, ljubo našo dedovino
kot prvi, najpogumnejši njen stražnik,
če bi napadel tuj jo kak sovražnik?
Pospeševal li bodeš blagostan,
ko oče skrbel za svoj Korotan?

Zapisal si globoko si v spomin,
da kmeta tudi ti si pravi sin?

Volkun.

Pravično, bratje moji, vas bom sodil
in k sreči Korotan svoj bodem vodil
pa skrbel zanj ko oče in vladar
in pred sovragi čuval ga vsekdar!
Ponašam se in dobro vem, odkod
izvira moj slovenski knežji rod!

Vitomir.

In s čim odkupiš, gospodar častiti,
sedaj od mene si prestol kamniti?
Kaj danes v dar od tebe jaz dobim,
če hočeš, da ti sedež prepustim?

Volkun.

Denarjev mošnjo dam ti in voliča
ter kmečkega ti podarim konjiča!
Obleko svojo knežjo ti še dam,
in davkov vseh oproščen bodeš sam!

Volkun izroči darove *Vitomiru*, ki stopi s kamna pred
kneza ter ga lahko udari po licu.

Vitomir.

Opomnil sem z udarcem te po lici,
da truda in trpljenja se ne boji!
Na mestu svojem hraber vselej stoji!

Ti vladaj nas, Volkun, zdaj po pravici!
Za kneza mi te potrjujemo
in vso oblast ti izročujemo!

Eden izmed starejšin.

Hej, živel knez, koroški novi knez!
Naj Bog blagoslovi ga iz nebes!

Ljudstvo.

Bog živi kneza! . . . Živel, živel, živel!
Da v zdravju, sreči kdaj bi nam osível!

Vitomir.

Kamniti prestol, knez, sedaj je tvoj!
Ti stopi nanj, naglas prisezi koj
nam z golim mečem v viteški desnici,
da vse obljube držal boš v resnici!

Volkun (stopi na kamen, potegne meč iz nožnice in zamahne ž njim na vse štiri strani sveta).

Vi potrdili zdaj ste me za kneza,
in bojni meč moj zdajle vam priseza,
da vladal vas bom žive svoje dni
pravično! Korotan naš naj živi!
In kakor ta-le staroslavni kamen
prisega moja bode trdna. Amen!

Starejšine, velmožje in župani.

Bog živi kneza! Mnogo, mnogo let
naj zdrav nam vlada korotanski svet!

Vse ljudstvo.

Bog živi te, Volkun, naš novi knez!
Naj pošlje Bog ti sreče iz nebes!

Vitomir (zajame s svojim klobukom studenčnice ter jo ponudi knezu.)

Pij, novi knez! Ko vrelec čisti tá
preprosti smo in zdravega srcá;
in duše smo še neokužene,
nравí smo še neomehkužene.
Le čvrsto ljudstvo vredno je svobode!

Volkun (popivši iz klobuka).

In kakor bilo je, tako naj bode!
Za zdravje tvoje, narod čili moj!
Naj mir nam cvete, naj nas kliče boj,
da vselej posihdob možjé smo jaki,
za dom, svobodo vneti vsi junaki!

Vse ljudstvo (zapoje).

Za dragi Korotan
srcé nam v prsih bije;
pripravljeni na bran
smo svoje domačije.

Pradedje svojo kri
junaško so prelili
in z mečem si samí
deželo priborili.

Naš meč jo vlada zdaj
to zemljo plodovito;
naš plug ta orje raj,
naš srp tod žanje žito.

Ti naša sveta last,
ti naša dedovina!
Naš pónos, naša čast,
svobodna domovina!

Bog žívi Korotan!
Naj sreče žarke zlate
razseva dan na dan
z višave solnce nate!

Bog žívi te, naš knez!
Močí, modrosti, svéta
in zdravja iz nebes
daj Bog ti mnoga leta!

Knez Ljudevit.

Zgodovinska rapsodija iz devetega stoletja.

I

»Erant ibi legati... Liudewiti, ducis Pannoniae inferioris, qui res novas moliens, Cadolaum, comitem et marcae Forojuliensis praefectum, crudelitatis atque insolentiae accusare conabatur...»

Et Liudewitus, superbia elatus, . . . missis circumquaque legatis, vicinas juxta se gentes ad bellum sollicitare curavit.«

»Einhardi Annales« de annis 818—819.

Kaj v Sisku belem se godí nocoj?
Pogasnile so luči. Mesto spava.
In tiše ko po dnevi, se ti zdi,
v globoki strugi mimo teče Sava.

Le kneza Ljudevita trdni grad
bedí še v pozni noči tam edini;
ko stražnik bojevit ozira še
z žarečimi se okni po temini.

Panonski knez povabil naskrivaj
prijatelje je k sebi in rojake
v stolico svojo na posvet nocoj,
od vseh stranij tovariše prvake.

In zbirajo že oboroženi
se gostje v svetli tronovi dvorani . . .
Hej, kakšni krasni močni so možjé
junaki ti, bradati velikani!

Prispel slovenski knez je Vojnimir
iz slavne karantanske pokrajine,
privedel najuglednejše s seboj
župane, velmože in starejšine.

In z juga Uroš, srbski vojvoda,
prijahal s svojimi je Timočani;
ban Borna pa od sinje Adrije
je prišel z Dalmatinci in Ličani.

In kdo prešteje vse veljake té!
In kdo bi poznal vse jih po imeni!
Kdo vé, odkod so prihiteli sèm
od blizu in od daleč ti Sloveni!

Pozdravljajo se, stiskajo roké
si krepke in poljubljajo se v lice . . .
Obraze resne jim ožarjajo
goreče po dvorani plamenice . . .

Dver hrastova se ódpre nastéžaj —
in glej, v bogati viteški opravi

prikaže gospodar se Ljudevit.
Oprt ob meč pred zbrance se postavi

pa govori: »Pozdravljam iz srcá
vas v gradu gostoljubnem svojem, bratje!
Vsi dobro došli mi: Slovenci vi
in Srbi dragi moji in Hrvatje!

»Zakaj smo se sestali, veste vsi!
Na svoji lastni zemlji smo robovi!
Hudó nas žuli jarem frankovski,
čedalje hujši tuji so okovi!

»Kar hoče, dela z nami Kadolah,
furlanski grof. Še grje ko popreje
teptá pravice naše ta trinog!
Napuh njegov že ne pozna več meje.

»Kaj temu smo nasilniku mi vsi
domači knezi! Kaj za nas se briga!
Namestnik nemškega cesarja sam
med ljudstvom našim pleni in požiga!

»Pred našimi očmi oskrunjajo
vojaki frankovski slovenske žene,
odvajajo device v sužnost . . . Ne,
pravice ni v deželi več nobene!

»In cesar Ludvik naš pobožni? O,
še Kadolaha brani, zagovarja!
Kaj hočemo! Brezvesten hlapec vsak
enakega je vreden gospodarja!

»Pa tudi ne utegne cesar naš
z deželami se svojimi pečati!
Moliti mora v cerkvah sveti mož
in pred oltarji v kloštrih tam klečati!

»Poslancev sem odpravil v Heristal
na zbor državni, Kadolaha tožil
sem pri cesarju. Hudodelstva vsa
namestnikova bil sem mu razložil.

»In stali tamkaj moji so možjé
pred Ludvikom, pogumno govorili
o strašnih stiskah ljudstva našega
in pomoči prosili v skrajni sili.

»A cesar naš pobožni? Bil je gluha
in na pritožbe britke se smejal je;
in iz poslancev mojih vpričo vseh
oholih Frankov se še norčeval je!

»Poslej naj govori jekleni meč!
Smrt našemu trinogu Kadolahu!

Prej ne mirujem, to prisegam vam,
dokler ne bode mrtev ležal v prahu!

»Na boj, junaki! Vstaje plamen živ
med našim narodom povsod naj švigne!
In kdor je mojih mislij, naj svoj meč
z menoj vred na prisego sveto vzdigne!«

In tristo golih mečev tisti hip
pod stropom v krepkih se pestéh zabliska...
»»Vsi pojdemo s teboj, knez Ljudevit,
na boj krvavi!«« tristo móž zavriska.

Iz tristo grl zaori v gluho noč
navdušena popevka gromovita,
da trese se dvorana, trese grad,
junaška žarka pesem bojevita.

II

... »et exercitus de Italia in Pannoniam propter Liudewiti rebellionem missus, qui rebus parum prospere gestis, infecto pene negotio, regressus est ...

Cadolah, dux ... decessit ... »

»Einhardi Annales« de a. 819.

Zapihal jug po zemlji je slovenski;
zapihal od posavskih je ravnin
vihar pomladnji čez deročo Savo
tja prek triglavskih skalnatih planin.

In grom predramil gore je iz spanja
in vse doline oživele so;
zazeleneli travniki, gozdovi
in ptice radostno zapele so.

Od Siska tam zapihal jug je sveži,
knez Ljudevit zatrobil v bojni rog.
Vzbudili so junaki se slovenski,
privreli k njemu v puntarski ostrog ...

»Naprej, naprej!« ... In dvigne se armada.
Konjiči iskri zarezgečejo ...

Glej, svetijo se sulice in ščiti
in meči ostri se leskečejo.

Na čelu jaha Ljudevit vojakom
in vodi jih na boj čez hrib in plan,
na boj krvavi zoper Kadolaha,
naprej junak jih vodi noč in dan.

Spomladi sproži na planini strmi
pod jugom se in solncem snežni plaz.
Kako gredoč narašča strahovito,
ko si, deroč v prepade, dela gaz!

Čimdalje vojska se pomiče hrabra,
tem dalje več jih je, tem dalje več . . .
Kdor vidi kneza Ljudevita, vstane
pa zgrabi in opaše si svoj meč.

Počiva mirni plug, zasajen v brazdi.
Na senožeti kosa rjaví.
Kovači kujejo orožje bojno.
Na boj za možem mož vesel hití.

»Hej, Ljudevit!« odmeva po deželi,
od ust do ust njegovo gre imé . . .
»»Odreši Frankov nas, o knez mogočni!««
»»»Preženi suženjsko od naš gorjé!«««

In poklekavajo ljudje pred kneza
in ukajo solzeč se mu naprot;
darov prinašajo mu dragocenih,
s cveticami postilajo mu pot . . .

Pozdravljajo ga reke in potoki,
zvonovi mu sami pozvanjajo.
In koder jaha knez, vršiči drevja
ob poti se šumeč mu klanjajo.

In ptiči obletavajo junaka,
v pozdrav vesele pesmi mu pojoč . . .
In solnce sije jasno mu po dnevi,
a mesec razsvetljuje knezu noč . . .

In Ljudevit letí ko veter dalje
z armadami, oboževan heroj.
Kako bi rad zapletel se čimpreje
s sovražnikom v krvavi, ljuti boj!

In glej, ob bregu bistre Drave trči
na Kadolaha hrabri Ljudevit . . .
Kedar ob kremen trči trdo jeklo,
med njima boj se vname ognjevit.

Kako srdito kreše jeklo iskre,
in kamen se polagoma drobí . . .

A jeklo kuje, kuje in razbija,
in iskre švigajo na vse strani . . .

Slovenec se bori s Furlanom, s Frankom.
Kak ščiti v solncu se leskečejo!
Kak sulice se križajo in meči,
in bojni konji kak rezgečejo!

Tri dni že koljejo jekleni noži,
pobijajo že kiji tri noči.
Pokrita vsa poljana je z mrličji
in Drava se je spremenila v kri.

A tretji dan končana je moritev.
Premagan je, poražen Kadolah.
Njegova vojska silna in ponosna
razpršena in poteptana v prah.

Zaboden Kadolah se zgrudi s konja,
in mrtvega odnese Balderik,
edini sin njegov, bežé z bojišča . . .
Čuj, med Slovenci kak vesel je krik!

»Bog živi kneza Ljudevita! Slava
ti, zmagoviti, hrabri naš junak!
Ti rešil nas si frankovskega jarma!
Nič več ne bo nas gnjavil tuji vrag!«

Navdušeni, opojeni od zmage
vso noč Slovenci ukajo, pojó
in plešejo okrog kresov veseli.
Gostujejo, večerjajo, pijó.

Hej, kaj sovražnik je ostavil plena
bogatega na polju za seboj!
Vso noč dovažajo si ga junaki
in ga donašajo si v tabor svoj.

In Ljudevit, knez zmagoviti? Truden
od boja strahovitega, leži
v šatoru svojem . . . Sanje bajevite
začudene mu gledajo oči.

Ves šator je razsvetljen . . . Vila krasna
pred njega stopi in se mu smehljá . . .
Pa kaj tako leskeče se ji v rokah?
Ah, krona je iz suhega zlatá!

Pa sklanja k njemu se in mu šepeče:
»Knez Ljudevit! Ti zdaj nam gospoduj
ob Dravi, Soči, Savi in Savinji!
Vsem nam Slovencem ti, junak, kraljuj!

»Od sivega Triglava do Balkana
in tja do sinje Adrije obal —

vse tvoje, knez! . . . Ná, sprejmi krono zlato!
Naj venčam ž njoj te, Ljudevit, naš kralj!«

In posadí na teme krono zlato
mu žena krasna. On pred njoj klečí
pa gleda jo zamaknjen, srečen, blažen . . .
Objemlje jo, poljublja ji oči . . .

III

»Imperator . . . Aquasgrani ad hiemandum revertitur. Mense januuario conventus ibidem habitus, in quo de Liudewiti defectione deliberatum est, ut tres exercitus . . . ad devastandas ejus regiones atque ipsius audaciam coercendam mitterentur. Borna quoque primo per legatos, deinde ipse veniens, quid sibi facto opus esse videretur, suggessit . . .«

»Einhardi Annales« de anno 820.

Iz okna svojega gradú Gadú
ban Borna se ozira slabe volje.
Pred njim tam se razširja morska plan
jadranska ko neskončno sinje polje.

Kak solnčnih žarkov svetlo se zlato
po površini bliska in leskeče!
In ko galebi beli letajo
razpeta jadra prek ravní peneče . . .

Oj, kolikrat že slônel je tako
pa občudóval svoje ljubo morje;
zamaknjen gledal rad po ves je dan
z višave svoje daleč črez obzorje . . .

Zdaj ban ne vidi morja. Duh njegov
mudi se v Sisku, v kneževi palači,
kjer zbrali na posvet so se nocoj
vsi starejšine, velmožjé domači.

Na Ljudevitov puntarski poziv
ban tudi meč svoj na zaroto dviga,
prisega na zastavo kneževo
in vstajo zoper Kadolaha vžiga.

Potem vso noč do dneva belega
z rojaki vred popiva in piruje.
Kako sovraži Franke tudi on,
navdušen se za mizoj pridušuje.

In ko ostavlja z drugimi vred grad,
ko segajo na pragu si v desnice,
on tudi Ljudevita za slovó
poljubi ginjen na junaško lice ...

»Haha! Haha!« se zagrohoče ban ...
Kar vstopi ujec, stari Ljudemisel:
»»Oj, vendar spet se smeješ, ljubi ban!?
Bil dolgo že čemerem si in kisel!««

»Kaj bi se ne smejal! Haha! Haha!
Jaz norec sem prisegel na zastavo

zarotniško, a zviti Ljudevit
namesto nas vseh žanje bojno slavo!

»Pobil je Kadolaha — in sedaj
sam rad bi sedel na njegovem mesti!
In mi zarotniki naj klanjamo
se kot udani mu vazali zvesti!

»Knez Karantancev in Panoncev vseh
če biti Ljudevit zdaj zmagoviti!
Za kralja svojega Slovenci že
začeli bojda vsi so ga častiti!

»Knez Ljudevit — slovenski car! Haha!
Otresel frankovski je jarem tuji,
da jarem nam na vrat natakne svoj —
kdo vé, če ta njegov ne bode huji!

»Car Ljudevit — in jaz ponižen ban!
In jaz sem držal lestvo mu do trona!
In jaz pomagal z drugimi sem vred,
da zdaj se mu že kuje zlata krona!

»No, dragi Ljudemisel, naj zato
ne smejem svoji bedasti se glavi! . . .«
»»Smejal se boš, moj ban, šele potem,
ko tudi tebe Ljudevit zadavi!

»»Vso zemljo od triglavskih tam planin
do kršne Like in do Velebita
podvrže skoro si, sem čul te dni,
še žezlo puntarskega Ljudevita!

»»Oh, zacaruje zviti Ljudevit
nad tabo, bane, in nad nami vsemi!
On gospodar bo tvoj, a hlapec ti
njegov ponižni! Borna, o gorjé mi!«« . . .

»Nikdar! Ne, Ljudevit ne bode kralj!
Nad mene se nikdar ne sme popeti!
Najvišja vselej mi je moja čast —
vse drugo kaj mi mari je na sveti!

»Ne! Ljudevit ne sme kot car nikdar
zediniti slovenske domovine!
Prisegam, da preprečim mu načrt,
makari vse razpade in pogine!

»Naj rajši cesar frankovski še bolj
nas vse pritiska s suženjskim ižesom!
A Ljudevit ne bode kralj! Makar
se združim proti njemu s samim besom!

»Ha! . . . Z grofom Balderikom zvežem se!
Da, da! Še danes k njemu odpotujem! . . .

Smrt Ljudevitu! Pasti mora knez
na bojnem polju! Preje ne mirujem!« . . .

Pred njim leskeče morska se ravan
na solncu ko zrcalo neizmerno . . .
Na oknu svojega gradú sloneč
ban danes se ozira v svet čemerno.

IV

»Cui (Cadolaho) cum Baldricus esset subrogatus et in Carantanorum regionem fuisset ingressus, obviam ibi habuit Liudewiti exercitum, quem juxta Dravum . . . parva manu adgressus, pluribus interfectis et avertit et de illa provincia fugavit . . .

Borna vero, dux Dalmatiae, cum magnis copiis ad Colapium fluvium Liudewito ad se venienti occurrens, in prima congressione . . . evasit . . . At Liudewitus . . . Dalmatiam ingressus, ferro et igni devastat . . .«

»Einhardi Annales« de a. 819.

Ustavljaj se, knez Ljudevit, ustavljaj!
Za hrbtom ti divja furlanski zmaj,
vzbudivši se iz groba in zahteva
slovensko lepo zemljo spet nazaj.

Zmaj Balderik je vstal in te napada,
ubogi knez slovenski, dan in noč.
Ubij ga, kakor si ubil očeta
mu Kadolaha ljutega nekoč!

In Ljudevit bodri borilce svoje,
ko lev zaganja se v srditi boj —
in Balderikovi Furlani, Franki
ko muhe padajo mu pod rokój.

A čim več jih poseka z mečem ostrim,
tem več jih je sovražnikov. Vsakpot
jih pridreví še hujših mu za hrbet.
Iz zemlje li prihajajo odkod?

Mar satan se je zvezal z Balderikom
pa mu sedaj pošilja dan in noč
iz pekla dna globokega borilcev
hudobnih črnih svojih na pomoč?

Borí junak se Ljudevit in kliče
rojake svoje na očine bran . . .
Sovražnikova vojska ko povodenj
razliva se za njim črez hrib in plan.

Razliva se povodenj in razliva . . .
Oj, kaj utone bojevnikov v njej!
In Ljudevit umiče se, umiče,
beži črez Dravo, Savo — a doklój?

Ob Kolpi se bežeči knez ustavi
in gleda iznenaden . . . Kaj je to?
Glej, tam iz juga čete mnogobrojne
že na pomoč pogumne mu gredó!

»Oh, saj sem vedel! Borna, moj zaveznik,
pozabil name ni té hude dni!

Rojak moj, dalmatinski ban, privedel
mi proti Frankom svojih je ljudij!«

»Ban Borna ni ti več prijatelj veren,
sovražnik danes je najhujši tvoj!
In proti tebi dvignil pest je svojo
in proti tebi, knez, je prišel v boj!««

»Ne, ne! Vi lažete! To ni mogoče!« ...
Potrt, od gneva bled omahne knez ...
»Ban Borna, moj pobratim — izdajalec! ...
Kaj pravite?! Ne vérujem! Ni res!

»Kaj ni obljubil v Sisku mi zvestobe?
Kaj ni mi svojo možko dal rokó,
da z mano bo boril se za svobodo?
Povejte: ni prisegel li takó?

»Ban Borna, brat moj — danes mojsovražnik!...
Možgani vró mi ... Tresem se ... Haha!
Ti, ki bi moral stati mi ob strani —
zdaj lopov brez vestí si in srcá!

»Pa bodi, šleva! Ti si sam zamenjal
ljubezen bratovsko za srd in črt!
S tem golim mečem, glej, v pošteni roki
prisegam, Borna, tudi tebi smrt!

»Naprej, junaki, na osveto ljuto!
Pogini, umri, brat-nebrat, ti ban!
Naprej na boj krvavi! Sam si hotel,
da bodi to tvoj strašni sodni dan!«

In kmalu teče Kolpa vsa krvava,
pobarvana od bratovske krvi . . .
Ban Borna je premagan . . . Sam z bojišča
pred Ljudevitom plah ko Kajn beži . . .

»Naprej za izdajalcem verolomnim!
Za njim, junaki, na veseli lov!
Pokažem mu, kaj pravi se izdati
zaveznika in brata v pest vragóv!«

Oči od jeze plamenijo knezu,
srcé razgreva mu osvete žar;
za banom dere s svojimi junaki
črez hribe in doline ko vihar . . .

In koder Ljudevitova gre vojska,
trepet pred njim se širi, groza, strah . . .
Za njim požar, poguba, smrt in solze . . .
Gradóvi rušijo se v sip in prah . . .

»Kje, ban si Borna, črna duša sužnja?
Pred mene, pes, ki brata si izdal!

O, da imaš življenje tisočero —
jaz tisočkrat bi zdaj ti ga zaklal!

»Hej, kdor ujame živega mi bana,
cekinov polno mošnjo rad mu dam,
če izroči nemudoma ga meni!
Jaz sam zabodem bana Borno, sam!«

In z golim mečem v desni dere dalje,
lovi knez Borno kakor divjo zver . . .
Preišče Liko, Krbavo in Gdsko —
zaman ves lov! Ne najde ga nikjer!

In s srdom v duši vrača na Posavje
se Ljudevit . . . Za njim trepet in strah
po banovi deželi . . . Iz osvete
podira mesta in vasi mu v prah . . .

V

... »ut primum herba pabulum jumentis praebere potuit, tres exercitus contra Liudewitum mittuntur... Exercitus totam pene regionem ferro et igni devastantes...«

Liudewitus, Siscia civitate relicta, ad Sorabos fugiendo se contulit...«

»Einhardi Annales«
de annis 820—822.

Vihar divja nad Siskom. Temna noč.
Knez Ljudevit na gradu še ne spava.
Bedi za mizoj pri svetilki sam,
in težkih mislij polna mu je glava.

Kaj zunaj tam nevihta knezu mar!
Vihar strašnejši še divja mu v duši.
Najsmelejših, najlepših mladih sanj
ponosni grad vihar mu zlobni ruši.

Kaj mari mu tam zunaj temna noč!
Temnejša noč še dušo mu zastira...
V bodočnost, ah, ne vidi več nikjer,
naj kamorkoli se junak ozira.

Prav, prav se ti godi, ponosni knez!
Sovražnikov vsa mrgoli dežela.
Ob Dravi, Savi, do Savinjskih gôr
šopirijo se frankovska kardela.

Pokaj pa nisi romal tudi ti
poklanjat se cesarju v Vah bil slavni?
Pokaj ga nisi slušal, ko te zval
pobožni Ludvik je na zbor državni?

Kako lepo te vabil je vladar!
Pokleknil predenj tam bi bil globoko
pa kot ponižen in udan vazal
poljubil bi mu bil častito roko!

In on, sedeč na tronu pred teboj
ozrl bi nate bil se prezirljivo,
a ti bi prosil ga, da naj kot fevd
deželo še pustí ti milostivo . . .

Vsi vojvode premaganih rodóv
tako so pred cesarjem tam storili:
klečali pred prestolom so na tleh,
pokorščino so vsi mu obljubili . . .

V palači vahovski klečali so
Avari, Čehi, Vilci, Obodriti

in Moravani, Dalmatinci . . . No,
pokaj bi tí ne smel se pokoriti?!

Le ti, knez Ljudevit, edini stal
doma ko hrast si čvrst ponosne glave;
in nisi maral pomnožiti tam
cesarju frankovskemu puhle slave . . .

In zdaj maščuje se naduti Frank
in pleni po deželi krasni tvoji . . .
In tuje čete se izstradane
pasó po zemlji ko mrčesov roji . . .

Puščava kmalu bo očina vsa . . .
Povsod se tuji klatijo bahači
tri leta že po mestih in vaséh,
a domačini sužnji so berači . . .

Vse pada Frankom v pest, vse! Sisek sam
stoji še nepremagana trdnjava . . .
Zamišljen gleda v tla knez Ljudevit
in od skrbi že težka mu je glava . . .

In zunaj tam brezzvezdna črna noč . . .
Vihar pred oknom žvižga, tuli, piska
ko demon in besní okrog voglón . . .
Vmes zagrmi in včasi se zabliška . . .

Odpró se vrata . . . Kvišku plane knez . . .
»Ti, Vojnimir!?« . . . »»Jaz, knez! Čuj, vsa ravnina
posavska polna je sovražnikov!
Nocoj je izgubljena domovina!« . . .

»In Sisek je izgubljen?« . . . »»Vse zaman!
Trdnjava se ne da nič več oteti!
Na smrt sem ranjen . . . Ah, propasti vsaj
ne bode treba več mi doživeti!«

»Vse izgubljeno, praviš?! . . . Ali res
uničil Frank mi vse je sanje krasne?!
Ugasnile nam, Vojnimir, so res
na nebu nadeje vse zvezde jasne? . . .

»O, Iškarjot ti črni — Borna ban!
Prodal odrešenika si me brata!
Ti kriv boš, če umrje še nocoj
na križu domovina naša zlata! . . .

»Kako sem ljubil svoj svobode san,
boril se zate, draga domovina!
Hej, od triglavskih do balkanskih gôr
slovenska moja nova kraljevina! . . .

»Čuj, Vojnimir, moj drug, moj zvesti brat!
Ne smeš me zapustiti, ne umreti!

Le tebe še imam pa Uroša . . .
Pomagajta mi Sisek moj oteti! . .

»Ni vse še izgubljeno! . . . Hajd na boj!
Armade moje zadnja četa čaka!
Če padem, kaj zato! Sovražnik vsaj
naj vidi pasti me nocoj junaka!«

VI

»Cum imperator jam inde
(Campoduno) digredi statuisset,
adlatum est ei de interitu Liudewiti,
quod cum Dalmatiam
ad Liudemislium, avunculum
Bornae ducis, pervenisset . . .
dolo ipsius est interfectus . . .«

»Einhardi Annales« de anno 823.

Ugasnil dan je, noč prižgala luno.
Kdo med skalovjem se popenja sam
po stezi? Zdaj koraka, zdaj postaja,
zdaj truden sedel je na kamen tam.

Sedí v obleki prašni potnik stari.
Berač se ti dozdeva siromak,
in vendar tak ponosno in zavestno
sedí le na prestolu kralj junak.

Poglej ga bliže! Vidiš, nepremično
sedí na sivi skali kakor kip . . .
A duh njegov sedaj drugod muđi se,
srcé njegovo je bogve ta hip . . .

Lasjé so kodrasti mu osiveli
in sključil se visoki mu je stas ;

obličje lepo mu je ostarelo
in brada sera pada mu čez pas.

Ni starih let to mraz naraščajoči ...
Nesreče nadenj je prihrul vihar
pa vrgel mu čez noč snegá na teme ...
Usode bíl ga je za vdarom vdar ...

Oči le živo mu še plamenijo,
ko plamenele so mu njega dni.
Oprt ob palico ozira tujec
se v daljo. Kakor v sanjah govori:

»Kje sem? Kje sem? Na nebu mesec bleđi,
povej, tovariš mi edini moj,
kam noge so zablodile mi danes? ...
Čuj, kaj šumí globoko pod menoј?

»Ah, morje se leskeče tam v daljavi!
V deželo Bornovo me toreј pot
napósled pripeljala je nemirna ...
A kam in kod potujem naj odtod? ...

»Proklel me toreј Ludvik je pobožni,
ker nisem mu upognil bil vratú
pod jarem frankovski ko bratje drugi!
Zato po svetu tavam brez mirú!

»Proklet, proklet! ... Ubiti sme me vsakdo ...
Oh, kaka škoda, da si mrtev, ban!
Ko ti bi sam me mogel umoriti —
kako bi srečen zate bil to dan!

»Kako bi zopet se prikupil Frankom!
In cesar bi pohvalil te zato!
In papež rimski bi te blagoslavljal
pa ti za čin obljubil še nebó!

»Proklet sem ... Vse izgubil sem na svetu ...
Izgubil sem poslednji strašni boj
pri Sisku, borce sem izgubil hrabre ...
Na vekomaj izgubil dom sem svoj!

»Knez Vojnimir umrl je z mečem v roki ..
In Uroš vojvoda je ž njim vred pal ...
Pokaj živim edini jaz na svetu?
Zakaj si, Bog, tako me kaznoval!

»Zato, da moram gledati očino,
kako pustoši tuji jo trinog?
Zato, da brez zavetja ko begunec
potikati se moram sam okrog?!

»Brez doma jaz, knez, vojvoda slovenski,
ki moj bil krasen je prestolni grad,

ki vladal svojo sem nekdam očino,
in ki povečal bil si bi jo rad!

»Kako ljubilo me je ljudstvo moje,
kako me spoštovalo je nekdam! . . .
Strupeni črt, zaničevanje podlo
po potih vseh me spremljata sedaj!« . . .

Knez Ljudevit sedi ob poti truden.
Po glavi črn šumi mu roj skrbij . . .
Glej, kar približajo se mu neznanci,
in jeden izmed trume mu veli:

»Kaj tu mudiš, junak, se v pozni noči?
Odtod nedaleč grad je trdni moj . . .
Z menoj, popotnik, v hišo gostoljubno!
Pri meni prenočiš lahkó nocoj!«

»»Pa veš, če sprejmeš me pod streho svojo,
da sam proklet zato boš tisti čas?! . . .
Jaz knez sem Ljudevit, sovražnik Frankom! . . .«
»In Ljudemisel — Bornov ujec jaz!

»Knez Ljudevit! . . . Prijatelji, brez plena
bi prišel skoro bil nocoj domov!
Pa glejte, zadnji hip nam blagoslovil
je Bog današnji trudapolni lov!

»Knez Ljudevit! . . . Zakaj umrl si, Borna!
Ah, blaženo bi bilo ti srcé!
Usoda sama bila bi ti dala
nasprotnika in tekmeca v roké!

»Knez Ljudevit! Sedaj nam ne uideš
nikamor, hrabri kralj slovenski, več! . . .«
In prvi sune Ljudemisel v prsi
junaku Ljudevitu ostri meč . . .

Rópoša in Kruci.

Zgodovinska romanca iz let 1704 — 1746.

»Ropoša ni, ga ni, ga ni!
Regenta ni, regenta ni!«

Veržejska prislovica.

Rópoša Štefan v krčmi sedi,
vina majoliko v desni drží.

Brke si viha pa pije in pije.
Solnce poletno skoz okno mu sije.

Ropoša pije in pije molčé.
Leno po podu iztega nogé.

Kučma kosmata na glavi čepí mu,
brušena sablja ob boku visí mu . . .

»Ropoša, Ropoša! Kruci gredó
proti Veržeju! . . . Kaj bo, kaj bo?

»Oh, ti razbojniki! Ravno pred uro
bojda prebredli zeleno so Muro!« . . .

Leno po podu iztega nogé
Ropoša pa se zasmije: »»Hehe!

»»Naj mi le pridejo! Jaz jim pokažem!
S svincem jim ogerske glave namažem!

»»Nikdar ne pridete, Kruci, v Veržej,
dokler še Ropoša diha! Naprej!«

Ropoša vstane, iz hiše von plane.
Pópne se v sedlo na plavca . . . Obstane:

Krucev kardelo po cesti letí.
Prah se ko megla za njimi kadí . . .

»Jezdec, stoj!« Ropošo četa ustavi . . .
»Pot do Veržeja pokaži nam, pravi!

»Lačni smo, žejni! Pred nami naprej
jahaj, pijanec! Gredoč nam povej:

»Kje je najboljše dobiti starine?
Kje je dobiti klobas in svinjine!

»Hleb kje je beli najlepši domá?
Kje je največ tam srebrá in zlatá?

»Kje so najlepša slovenska dekleta?
Rada bi videla naša jih četa!

»To nam pokaži brž, to nam povej!
Naš ujetnik si zdaj! Jahaj naprej!«

»»Rad vam pokažem tod pot do Veržeja!
Tam potolaži se glad vam in žeja.

»»Česar vam koli srcé poželj,
vse vam pokažem! Vse tam se dobí!

»»Krucí junaški, kar urno za mano!
Tod vas povedem skoz hosto neznano!

»»Onikraj hoste stoji že Veržej . . .
Koliko plena tam čaka vas, hej!««

Jaha ponosno po poti pred Krucí
Ropoša Štefan na plavkasti Luci.

Jaha z razbojniki, jaha, leti.
Prah se za njimi ko megla kadi.

Že jih objela je bukova hosta,
senčnata hosta, hladna in gosta.

Ropoša Štefan zažvižga . . . »Hoho,
kažipot! Kaj pa pomeni zdaj to?«

»»Nič, nič! Zažvižgal sem samo za šalo!
Veverke, ptiče postrašil sem malo!««

Ropoša drugič zažvižga . . . »Hoho!
Kaj pa pomeni spet žvižganje to?«

»»Nič, nič! Jaz žvižgam tako iz navade!
Zajce, lisice podražim rad mlade!««

Tretjič zažvižga si Ropoša . . . Hoj!
Plane iz gozda tovarišev roj,

kmetov pomurskih, veržejskih junakov,
mož oboroženih, glej, korenjakov!

Pokajo puške . . . In mah ti na mah
padajo Kruci razbojniki v prah . . .

Ropoša seka jih, strelja jih zviti,
dokler do zadnjega niso pobiti.

II

Zbrali se Kruci kraj Mure šumeče
pa se ozirajo tak hrepeneče

tjakaj črez reko na štajersko stran,
tjakaj na lepo zeleno ravan.

Hude jih mičejo danes skomine,
kak se cedijo razbojnikom sline!

Radi spet krast bi in ropat šli tja,
radi bi šli po srebrá in zlatá!

Radi spet tam bi divjali, morili;
radi bi spet se najedli, napili!

Kaj je tam vina po hladnih kletéh!
Oh, in dekleta so lepa ko greh!

Radi bi šli — pa ob bregu stojijo . . .
Rópoše Kruci se hrabri bojijo . . .

Vražji ta Rópoša! To je res strah,
kaj je že Krucev postreljal jim v prah!

Njega pa svinec mar kak že zadel je?
Ali ga ranil sploh kdaj že kak strel je?

Kaj še! Začaran je čudni junak!
Čuva ga menda Bog sam, ali vrag?

Tam taborijo kraj Mure šumeče
pa se ozirajo tak koprneče

tjakaj črez reko na štajersko stran,
tja na bogato veržejsko ravan.

Pa se zbero pa napišejo pismo:
»Ljubi Veržejci! Saj Kruci mi nismo

»vaši sovražniki hudi nič več!
Vrgli v koruzo smo puško in meč!

»Radi bi prišli črez Muro globoko,
da bi podali vam bratovsko róko!

»Radi bi prišli tako-le k vam v vas
kakor sosedje za kratek le čas!

»Žalega ne bi nikomur storili,
kamna na cesti nikjer premeknili!

»Svoje prijateljske, moške roké,
svoje junaško, pošteno srcé,

»ljubi Veržejci, mi radi vam damo
zdaj in na vekomaj, istina! — samo

»Rópošo nam izročite takoj!
To je naš skromni, poslednji pogoj!

»Radi bi videli tu ga od blizo,
radi popivali ž njim bi za mizo!

»Veste, da sila spoštujemo ga,
ljubimo ga, občudujemo ga!« . . .

Pismo so kruško Veržejci prebrali,
pismo prebrali, na glas se smejali.

Pa se smejali so cele tri dni,
da so jim solze zalile oči.

Ropoša pisemce tudi prebral je
pa se za trebuh držeč grohotal je.

Romalo pismo iz rok je v roké,
norce iž njega so brili ljudjé.

No, in četrtega dne so v Veržeji
zbrali možje se na občinski seji.

Novo pisar si ureže pero.
Pisal je Krucem sosedom tako:

»Ljubi razbojniki! Mi smo veseli
pisemce vaše častito prejeli!

»Vzeli smo ga s spoštovanjem v roké,
z vsem spoštovanjem ga brali stojé.

»Ali pred branjem smo vam se odkrili,
list prečitavši se vam priklonili,

»Krucu precenjeni, nizko do tal.
V čast si štel vsak je, ki pismo je bral!

»Vse vam verjamemo radi, seveda!
Sveta je v pisemcu vsaka beseda!

»Mogel li kdaj bi zlagati se tat?
Kruc je, kako pa, najboljši naš brat!

»Ali ne ljubi razbojnik resnice?
Ali ne ljubi morilec pravice?

»Prišli bi radi k nam, pišete, v vas . . .
Prišli tako-le za kratek bi čas . . .

»Kdo ne zaupal bi vaši obljubi,
Krucu pošteni, sosedje preljubi!

»Čislamo tudi vaš skromni pogoj,
Ropošo naj vam predamo takoj!

»Prav veseli nas, da tak ga častite,
da med seboj ga imeti želite!

»Oh, to bi vžival visoke časti,
če bi junak naš k vam prišel v gostí!

»Vi bi bržčas ga tako spoštovali,
da bi ovratnico belo mu dali

»v dar in povzdignili ga na kraj kak
vzvišen kje v gozdu na drevju — kaj pak!

»Rópošo čislate vi po pravici!
Radi bi dali mi vam ga, v resnici!

»Ali, prijatelji! Križ je le to:
Ropoša Štefan ni naše blagó!

»Mi ga ne smemo nikomur prodati,
niti ne moremo vam ga poslati!

»Ropoša naš je svoboden junak,
suženj naš ni! Sam je svoj korenjak!

»Ako pa res že tako ste zanj vneti,
ako ga hočete res že imeti,

»no, pa kar pridite ponj k nam sami!
Saj se vas Ropoša že veseli!«

Pismo podpisali in se smejali,
Krucem čez Muro ga brž odposlali.

Čakali dolgo jih dan so na dan . . .
Čakali Krucev Veržejci zaman.

III

Rópoša orje. Jesenski lep dan.
Peče na solncu se plodnata plan.

Sije iz jasnega solnce in greje.
Ropoša Štefan za plugom se smeje.

Vleče po brazdi mu plavcev ga par.
Tiho za njima koraka ratar . . .

»Rópoša!« sosed iz sanj ga predrami —
»puško za plugom ti nosiš na rami?!

»Nisem še videl orati tako!
Kaj to pomeni, prijatelj? Hoho!«

»»Kaj to pomeni? Kruc Janoš sloviti,
stari razbojnik in tat razupiti,

»»piše mi, naj bi brž funta mu dva
živega svojega poslal mesá!

»»Pa sem odpisal še tisto mu uro,
da bi sam prišel si ponje čez Muro!

»»In če pritepe se Kruc, tolovaj,
s puškoj posvetim mu zopet nazaj!«« . . .

Solnce popenja se više in više.
Rópoša orje, pot s čela si briše.

Vleče po brazdi plug plavcev mu par.
Tiho za njima koraka ratar . . .

»»Kdo gre zdaj tam čez rumeno strnišče?
Česa ta lovec sumljivi tam išče?

»»Janoš razbojnik, Kruc divji je to!
Prišel je menda po moje mesó!«« . . .

Rópoša puško brž sname si z rame,
Janoša, Kruca, na muho si vzame.

Puška je počila . . . Zvrnil se vznak
mrtev na njivo je kruški divjak.

Smeje se Rópoša: »»Hvala ti lepa,
dragi Kruc! Sreča v resnici je slepa!

»»Pisal si mi, naj bi funta ti dva
živega svojega poslal mesá.

»»Zdaj pa cent samega tebe na njivi
moji leži tu, oh, Kruc ljubeznjivi!««

Rópoša prime za plug. Ko doslej
tiho po brazdi mu rije naprej.

Solnce jesensko pripeka in greje.
Rópoša Štefan pa v brke se smeje.

IV

Legel je Rópoša, da bi umrl,
legel, da trudne oči bi zaprl.

Čuda li, če se junak je postaral?
Čuda, če nič več živeti ni maral?

Dostikrat hrabro se s Kruci boril,
dosti je Krucev postreljal, pobil!

Tri dni že starček umira, vzdihuje,
tri dni že smrti bolan pričakuje.

Smrti pa k Rópoši ni in je ni . . .
Kje pač tak dolgo se s kosoj mudi?

Starec umira, umreti ne more;
hudo trpí, dotrpeti ne more.

Pridejo k njemu veržejski možjé:
»Rópoša, kaj še teží ti srcé?

»Ali so grehi to nespokorjéni,
neizpovedani, neodpuščeni?

»Ali ti Krucev pobitih je žal,
ki si na oni bil svet jih pognal?

»Gledaš li Krucev podrta dvorišča,
njihovih hiš in kletij pogorišča?«

»»Krucev razbojnikov nič mi ni žal!
Niti njih koč, ki sem kdaj jih požgal!

»»Jedna le krivda na vesti leži mi,
dušo ko mōra pošastna teži mi.

»»Kolikrat že sem spovedal, skesal
greha se tega, za maše dajal!

»»Romal po božjih sem potih na gore,
molil in delal sem ostre pokore —

»»ali zaman! Še sedaj pred očmi
detece v zibki mi mrtvo leži . . .

»»Dete sem nežno bil Krucem umoril.
Strašni zločin, ki sem v boju ga storil,

»»v duši ko ogenj me peče nocoj . . .
Smrt, kdaj prineseš že pokoj mi svoj? . . .

»»Ali jo vidite? . . . Zopet me gleda
v zibelki stvarica drobna in bleda! . . .««

Rópoši blede tako se tri dni.
Zmerom mu dete leži pred očmi.

Vidi, kako izteguje ročice
tenke proseče, smeje se mu v lice . . .

Sliši kraj postelje, zdi se mu, glas
žrtve nedolžne — in stresa ga mraz . . .

Starec umira, umreti ne more;
hudo trpi, dotrpeti ne more.

Noč šele tretjo prestopila prag
bela je žena — umrl je junak.

Kralj Matjaž.

Narodna pravljica.

»Usano essi cantare in versi
ne' varii modi della loro lingua
le lodi di . . . Mattia re d' Un-
gheria e di altri celebri perso-
naggi . . .«

Nicoletti, friulski zgodovinar
iz 16. stoletja.

I

»Se kralj Matjaž oženil je,
z Alenčico zaročil se,
prelepo mlado deklico,
kraljico ljubo vogersko.«

Narodna pesem.

Kdaj videl toliko je gostov
Matjaža kralja grad Ostrog,
odkar ponosen se ozira
v svet s holma skalnega okrog?

Dvorana polna je slavnostna.
Pri velikašu velikaš.
Z Alenčicoj, nevestoj svojoj,
praznuje svatbo kralj Matjaž.

Šibí se miza javorjeva
pod sladkim vinom, pod jedmf.
Kristalne čaše, zlate sklede . . .
Vse, vse leskeče se, iskrí.

Veseli muzikanti svatom
pa piskajo za kratek čas.
Hej, gosli vriskajo, trobente
pojó, ko medved gode bas.

Sedi za mizoj pri nevesti
Matjaž, kralj, slavni korenjak.
Z levicoj jo objemlje, z desnoj
drži majoliko junak.

Pa gleda jo, Alenko svojo
in sreče poln se ji smehljá.
Na glavi sveti se mu krona,
visoka krona iz zlatá.

Kostanjevi mu izpod krone
črez pleča padajo lasjé;
košate in mogočne brke
ponosno mu navzdol visé.

Ob ledju pa ima pripasan
meč, z žlahtnim kamenjem posut;
v škrlat in žamet je oblečen,
v visoke škornje je obut.

Alenčica, kraljica mlada,
odkod pa ti si, beli cvet?
Kdaj videl že nevesto lepšo
na svatbi kaki naš je svet?

Vijolice oči so tvoje
in tvoji so lasjé zlató.

In ko Matjažu se nasmehneš,
smehlja se majsko mu nebo.

Oj, kdo pozna, prešteje svate,
ki prišli so na grad Ostrog
želet Matjažu in Alenki
obilo sreče, stiskat rok!

Od vseh sveta vetrov sedijo
za mizoj gostje pa jedó,
pijo rumeno sladko vince
in smejejo se in pojó.

Matjaževi sodrugi v bojih,
tovariši iz mladih let,
sosedje, vitezi so prišli;
junakov zbran je hrabrih cvet.

Prijahal dože je beneški
od sinje Adrije obal.
V kočiji zlati se pripeljal
na grad Ostrog je španski kralj.

Še iz devete je dežele
zamorski kralj prispel celó,
črn kakor noč v obličju tolstem,
a svetlo mu je le okó . . .

Tri dni praznuje svatbo svojo
že kralj Matjaž, tri bele dni;
tri dni se veseli z Alenkoj
in s svati že se veseli.

Tri dni že muzikanti gostom
tam piskajo za kratek čas.
Hej, gosli piskajo, trobente
pojo, ko medved gode bas.

Tri dni že krožijo po mizi
majolike od rok do rok;
tri dni v veselju plava samem,
Matjažev trdni grad Ostrog.

Dan tretji je ugasnil. Solnce
zašlo je davno. Pal je mrak.
Med svati kraj Alenke svoje
sedi še kralj Matjaž, junak.

Pa vstane kralj Matjaž in prime
za zlato čašo in velí:

»Oj, svatje dragi, vi ste priče
doslej najlepših mojih dnij!

»V imenu svojem in v imenu
Alenke moje — hvala vam!

Na svetu najsrečnejši človek
sedaj jaz kralj Matjaž sem sam!

Še dolgo gleda naj vas goste
preljube svoje moj Ostrog!
Prijatelji, za zdravje vaše
zdaj pijem! Naj živi vas Bog!«

»»Bog živi tebe in Alenko
prekrasno tvojo, kralj Matjaž!««
In zagrmela je dvorana
in trknilo je tristo čaš.

Pa dvigne dože se beneški
in pravi: »Hrabri sosed moj!
Venecija pošilja lepa
pozdrav ti najsrčnejši svoj!«

Pa vstane španski kralj in pravi:
»Še mnogo vladajta mi let,
ti in kraljica krasna tvoja!
To ves želi moj španski svet.«

In vrpne se črni kralj zamorski,
zabliskajo se mu oči,
zasvetijo zobje se beli —
velí: »Naj Allah te živi!

»Do mene sega slava tvoja.
Matjaž, po vsem si svetu znan!
Zato naj tudi jaz čestitam
ti na poroke tvoje dan!«

In zagrmi dvorana širna:
»Hej, Bog te živi, kralj Matjaž!«
»»Bog živi te, Alenka krasna!««
In tristo svetlih trkne čaš.

Pa zaigrajo muzikanti
koračnico za kratek čas.
Kak gosli vriskajo, trobente
pojó, ko medved gode bas!

A glej, odpró se vrata. Vstopil
glasnik je naglo, ves razgret:
»O, kralj Matjaž, deželi tvoji
Turčin se divji bliža spet!«

II

»Zadosti malo pri nji spi,
zadosti malo — tri noči . . .
Pokliče berž Alenčico,
preljubo k seb' kraljičico:
It' moram berž, se mi mudí,
na kraj oblasti dunajske!
Preštevaj zlate rumene,
gradove varvaj zidane!
Na vert naj te ne vodijo,
da Turki te ne vhitajo . . .
Zajaše konja berzega,
zadirja z grada bélega . . .«

N. p.

Razšli so gostje se veseli,
ko ptički vsi so odleteli.

Osamljen, pust je grad Ostrog.
Z gradú odmeva bojni rog.

V krvavi kliče boj junake,
v boj na Turčine, na divjake.

Ob meji že se zbirajo
in ko volkovi vdirajo

v Matjaževo kraljestvo slavno,
v deželo krasno, starodavno.

Stoji na holmu grad Ostrog.
Z gradú pa trobi bojni rog.

In glej, po gorah, po vrhovih
že vzplamenevajo kresovi

budeč na stražo vse ljudi.
Vsak vedi: Turek spet grozí!

Z gradú pa rog se tam razlega,
ko meč ta zvok vsem v srca sega.

In rog poziva prvi dan
može na domovine bran.

In že se zbirajo junaki,
Matjaža kralja korenjaki.

In rog zatrobi drugi dan,
že mrgoli borilcev plan.

Ko tretji dan jih rog poziva,
armada črna že pokriva

pod gradom vso zeleno plan.
Pripravljeni so vsi na bran.

Na pragu kralj Matjaž poslavlja
od žene se, se v boj odpravlja.

Za belo jo rokó drží,
zre ji v oči in govori:

»Alenka! Kliče me očina.
V boj moram zopet na Turčina.

»Težko mi je slovó, težkó.
In solza mi kalí okó.

»Slavila komaj sva združitev,
že prišla bridka je ločitev!

»Pomisli, kratke le tri dni,
pomisli, kratke tri noči,

»Alenčica, sva se ljubila,
poljubov prvih slast sva pila —

»in danes že! . . . Nič več, nič več!
Zdravstvuj! Glej, že me kliče meč!

»Ostani zdrava! Nič ne plakaj!
Le brez skrbi na gradu čakaj!

»Ko mine boj, pa spet v svoj kraj
povrnem k tebi se nazaj.

»Dotlej mi čuvaj grad predragi,
pa ne postajaj tu na pragi!

»Ne hodi šetat se na vrt,
to bila bi ti rana smrt!

»Turčini bi lahko te vjeli
in v sužnost te s seboj odveli!

»Pri oknu sedi, pesmi poj
pa misli name, srček moj!

»In da ti čas hitreje mine,
preštevaj žolte si cekine!

»Še en poljub sladak v slovó! . . .
Alenka, zbogom! . . . Ná, rokó!«

In v sedlo kralj Matjaž popnè se,
in vranec hitri ga odnese

Alenčici izpred očij,
ko piš po polju tja letí.

In glej, armada tisočglava
ureja že se, razvrščava.

Rogovi bojni pa pojó,
da zvok ti reže skoz uhó.

Ko dolga kača tam se vije
po cesti vojska. Solnce sije

na svetle sulice in ščite
in na oklepe jeklovite.

Pred vojskoj jaše kralj Matjaž,
ki ne boji se turških paš.

Zdaj kača dolga tam izgine
za hribom daljnim iz doline.

Utihnil rog je in rezget
konjičev in kopit peket.

Alenčica pa gleda, gleda
za možem žalostna in bleđa.

Ozira se za njim zaman,
dokler ji ne ugasne dan.

Ob rami zveste hišne Ane
Alenka vrne se v dvorane.

In v mraku stari sluga Rok
zaklene s ključem grad Ostrog.

III

»Po neb' priplava tičica,
mu trikrat šotor obleti,
zažvrgoli, zagostolí:
Na konjča, konjča, kralj Matjaž! . . .
Kamo, kralju, sad tvoje junaštvo,
s kojim tuja ti kraljestva miriš,
a svojega u nemaru pustiš?
Što su tebi Turci učinili,
janičarji, da je Bog ubije!
Virnu ljubu tebi ukradoše . . .«

N. p.

Kako vam kralj Matjaž kosí,
da vse po polju se kadí!

Pa saj on ne kosi tam trave —
on seka le Turčinom glave!

Posuta je z mrličí plan.
Poražen divji bo Osman.

»Naprej!« Matjaž zapoveduje,
poslednje čete naskakuje.

»Naprej, rojaki, le naprej!
Mi zmagamo al prej, al slej.«

In maha z mečem, seka, bije.
V potokih kri se turška lije.

Na levo stran, na desno stran
vali se mrtev v prah Osman.

Z Matjažem hrabri mu junaki
deró za turškimi zijaki.

In krogle žvižgajo sem, tja
ko toča šla bi iz nebá.

Grmé topovi v mesečini,
morijo Turke po ravnini.

Hej, to je divji bojni ples!
Frčita križem turban, fes.

»O, Allah!« turška četa vpije.
A kralj Matjaž jih seka, bije.

»Naprej, junaki moji, hej!
Pobijmo Turka! Le naprej!

»Naprej!« . . . In kralj Matjaž omahne,
se zgrudi s konja, bolno vzdahne.

Soborci brž priskočijo,
s studenčnicoj mu zmočijo

junaška lica prebledela . . .
Svinčenka, ah, ga je zadela . . .

Curlja iz rane topla kri,
in stoče kralj Matjaž, ječi.

Kraj njega zvesti konj rezgeče,
in v glavo to mu iti neče,

pokaj Matjaž leži na tleh.
Skrb vidi vrancu se v očeh.

In milo gleda gospodarja,
ki zdaj ga nič ne nagovarja . . .

Ko kralj Matjaž se prebudi —
v kolibi ribiški leži.

Prijatelji pri njem stojijo
in noč in dan pri njem bedijo.

Pri vzglavju pa stoji mu vran,
predragi konj njegov udan

in milo gleda gospodarja.
In kralj Matjaž ga ogovarja:

»Potrpi, vranec iskri moj,
spet skoro me poneseš v boj!«

In kralj mu gladi črno grivo
in gleda konja ljubeznjivo.

Šest mesecev Matjaž leži
v kolibi tuji in ječi.

Počasi celi se mu rana,
od turške krogle mu zadana.

Kako počasi mu tekó
noči in dnevi, oh, kako!

Skoz okno pa pomlad se smeje,
kak toplo ljubo solnce greje!

In vstane kralj Matjaž . . . Črez prag
ga spremijo na božji zrak.

Pod lipo sede tam pred kočó,
pod lipo senčno in cvetočo.

Stoji kraj njega zvesti vran.
Kralj pódpre težko glavo v dlan

pa premišljuje, premišljuje . . .
»Tak daleč sredi zemlje tuje!

»Premagal Turka sem zares.
Pobit je zdaj neverni bes.

»A kaj pomaga mi vsa slava,
ko rana moja ni še zdrava!

»Pa kaj, če rana me skrbi!
Še hujše me srcé boli!

»Srce ljubeče bolj boli me.
Alenka moja — ta skrbi me!

»Alenčica, moj zlati maj,
kaj delaš tam doma sedaj?

»Tri pisma poslal sem domú —
pa od nikoder ni glasú!

»Zakaj molčiš, zakaj molčiš,
Alenka? Ali še živiš?»

In vsak dan kralj Matjaž poseda
na klopi pa zamišljen gleda

pred sebe. Dunav tam vali
valove kalne in šumi

pod bregom strmim. Kralj Matjaž
in vranec, zvesti mu pajdaš,

pa senčita se zraven kočé
pod strehoj lipe tam cvetoče.

Na vejo ptica prileti,
zažvrgoli, zagostoli:

»Na konja, kralj Matjaž, čimpreje!
Ne čakaj pisem! Čim hitreje

»domov odjahaj skok na skok
črez hrib in dol na svoj Ostrog!

»Nesreča naglo kakor strela
tvoj lepi grad je tam zadela!«

»»Iz kralj-Matjaža ne norčuj
se, ptičica ti drobna, čuj!

»»Turčine streljal kralj je hudi,
pa bi ustrelil tebe tudi!««

»Če sem povedala ti laž,
pa me ustrelj, kralj Matjaž!«

Nič več ne čuti bolečine,
ko živi ogenj kvišku šine.

Pogradi konja in lehàk
popnè se v sedlo kralj junak.

IV

»Kralj plane na konjičika,
predrobno domu zadriči —
oblak po neb' tak ne berzi —
do svoj'ga grada zidan'ga . . .
Hití naprot mu družina.
Vsi tarnajo, zdihavajo.
Kraljič jim pravi, govori:
Ne bojte se, družina vi!
Dans tretji dan gotovo bom
kraljico dal vam spet na dom!«

N. p.

Na vrancu kralj Matjaž leti,
da prah se bel za njim vali.

Leti črez jarke in črez reke.
Kaj mar so vrancu vse zaprekel!

In kaj prepadi so mu mar!
Konj dirja, dirja ko vihar,

da griva dolga frfotá mu,
po tenkem vratu se igra mu.

Ko zmaju sapa se kadi
mu iz širokih nozdrvij.

Oči velike mu žarijo
in od napora plamenijo.

In še Matjaž ga zbada v stran
z ostrogami: »Naprej, moj vran!

»Mudi se mi, saj veš, mudi se!
Bog vedi, kaj doma godi se!«

In že letita sedem dnij,
letita sedem že nočij.

In zmerom dalje še letita
in mimo mest, vasij drevita.

Črez sedem gôr, črez sedem rek
že preletela sta svoj tek.

Glej, grad Ostrog se tam v daljavi
zasveti jima na višavi!

»Naprej, naprej, ti vranec moj,
da prej zaklad objamem svoj —

»Alenko svojo! Teci, vranec!
Še jeden je pred nama klanec.

Naprej v kalop, naprej v kalop! —
In preskočila sta prekop —

pred vratmi grajskimi stojita.
Kak konj in jezdec se potita!

Brž skoči kralj Matjaž na tla
in konj vesel zarezgetá,

s kopitom koplje in zahrka.
Na vrata kralj Matjaž potrka.

»Vse tiho?« ... Trka drugikrat ...
»Kaj izumrl že ves je grad?«

Potrka tretjič — težka vrata
odpró škripaje se ... »O, zlata

»Alenka moja, al si tí? ...
Kaj sam si, Rok?« ... Kralj ostrmi ...

Ob berglah stari sluga zvesti
ko ukopan stoji na mesti:

»»O, kralj Matjaž! O, kralj Matjaž!
Nesreča vdrla v grad je naš!««

In trese revež se in joče,
v Matjaža gleda ko otroče ...

»Alenka — kje je? O, povej!
Umrla, kaj?« ... »»Ne vem ... O jej!

»»Ne vem, živi li še kraljica,
prelepa tvoja golobica ...

»»Odnesel jo črez hrib in plan
je jastreb turški neki dan . . .

»»Turčini bili so pridrli
pa siloma tvoj grad odprli . . .

»»O, strašna noč! . . . Oh, ti moj Bog!
Kaj groze videl je Ostrog!

»»Ko srake kradli so, plenili
in ko volkovi so morili.

»»Pošteno branil tisto noč
tvoj dragi grad sem na vso moč.

»»Alenčico sem tvojo branil —
in Turek smrtno me je ranil.

»»Polmrtev sem, ležeč na tleh
še slišal janičarski smeh

»»in videl sem, kako kraljico
ujeli so ti belolico.

»»In Anko, mlado hišno ž njoj
odnesli Turki so s seboj . . .««

In sluga trese se in stoče,
strmi v Matjaža ko otroče . . .

Molčé Matjaž pred njim stoji.
Tekó mu solze iz očij

in grud junaška se mu dviga
in plamen se v očeh mu vžiga.

»In zopet pohitiva v boj,
v boj na osveto, vranec moj!

»V boj za Alenko, na vragove!
Na Turke, pasje te sinove!

»Ne boste več hodili krast
junakom žen! V boj, v boj za čast!«

V

»I zaside vranca konja svoga,
ubode ga srebarnom mamuzom
pa poleti kao sokol sivi
po ravnome polju širokome.
Ide junak, kralju Matijaše,
ide kralju u tursku državu,
tja do turskog cara silenoga.«

N. p.

V dolino temen zre Ostrog.
Z gradu spet trobi bojni rog.

Matjaž razglaša vsem vojščakom,
podložnikom in vsem junakom:

»Le kdor ima zares me rad,
naj gre z menoj se bojevat!

»Odrinemo spet v daljne kraje
na drzne turške tolovaje.

»Kdo hoče iti rad z menoj
v boj za Alenko, v častni boj?«

In kralj Matjaž to komaj reče,
tristo junakov že priteče:

»Mi radi gremo v boj, Matjaž,
s teboj, ker dober kralj si naš!

»Ti braniš nas in ne zatiraš
in ljubiš nas in ne odiraš.

»Bolj ko gospod si ti nam brat,
zavetja daje tvoj nam grad.

»Na tlako nas ne goniš z bičem
in ne izročaš nas beričem.

»Alenčico pa smo sami
ljubili, čislali ko ti.

»Hej, radi gremo vojskovat se,
za naše žrtve maščevat se!

»Pokažemo tem turškim psom,
kaj vredna čast je, vreden dom!«

»»Naprej tedaj!«« Matjaž ukaže —
in razvrščujejo se straže.

»»Prisegam ti, veliki Bog,
prej ne povrnem se v Ostrog,

»»dokler ne dohitim kraljice
Alenke svoje in družice!««

Popnè se v sedlo. Iskri vran
že nese ga čez hrib in plan

na čelu tristo korenjakov,
udanih hrabrih si junakov . . .

In sedem jahajo že dnij
in sedem jahajo nočij

naprej čez hribe in doline
in čez planine in ravnine.

Marširajo, potujejo,
povsodi povprašujejo

tam po Alenki, krasotici,
Matjaža kralja golobici.

In pod Balkanom sred noči
se kralj Matjaž utaborí.

Počiva s svojimi junaki,
večerja s svojimi vojščaki.

Sedí v šatoru kralj Matjaž
in pije sladko vince baš.

Stoji kraj njega iskri vranec
in najzvestejši mu udanec

pa gleda s krasnimi očmi
otožen v kralja, ki molči . . .

Zamišljen si naslanja glavo
Matjaž ob roko svojo pravo

pa sanja o Alenki . . . »Oj,
kje bivaš zdaj, zaklad ti moj?

»Živiš še? Žuli robski jarem
te, solnce moje? Ali harem

»zapira ti med svet izhod?
In žrtev turških si pohôt?

»Kje si, Alenka, srce moje?
Življenje zate rad dam svoje!

»Oh, kje te najdem in kedaj
privedem te v svoj grad nazaj?« . . .

Glej, kar pripelje pred Matjaža
cigana kuštravega straža.

»Kaj hočeš?« kralj nanj zakriči.
Cigan se črni zarezhi:

»Ne bodi hud, Matjaž sloviti!
Jaz vem, gospod, kje zdaj živi ti

»Alenka tvoja! . . . V Carigrad
odjahal ž njoj je turški tat!

»Jaz sam sem srečal bil kraljico
tod mimo. Govorim resnico!

»Zlat ta-le mi je dala v dar
za čašo vode . . . Ni tvoj mar?»

»»Cekin je moj! Sedaj verjamem
ti vse. Zato s seboj te vzamem!

»»Pokaži pot nam v Carigrad!
Ná ti zato še jeden zlat! . . .

»»Naprej, junaki!«« kralj ukaže —
in dvignejo se hrabre straže

pa jahajo spet sedem dnij
in sedem jahajo nočij

črez hribe dalje in ravnine . . .
Ko solnce sedmikrat zasine,

cigan zauka: »Zlati rog! . . .
Stambul! . . . Tu vlada turški bog!«

Matjaž uprè oči strmeče . . .
Kak v solncu morje se leskeče!

Pri brodu brod, pri čolnu čoln
blaga, ljudij tam plava poln.

Ob morju mesto se kopiči
čarobno z vitkimi stolpiči!

Pri minaretu minaret . . .
Pa kúpole . . . O, kak pogled!

In kralj Matjaž jih gleda, šteje
té cerkve turške, té mošeje.

Na vsakem stolpu sveti zlat
se lunin srp . . . »Ah, Carigrad!

»In tu Alenka je! . . . Junaki,
otmite mi jo, korenjaki!«

Pa kralju govori cigan:
»Hej, danes praznični je dan!

»Prerokov danes god slavijo,
Turčini se ti veselijo.

»Na trgu bode ples in raj,
zabava, pisan dirindaj!

»Od vina moslemi razgreti
z ujetimi plešó dekleti.

»In morda ravno tam, kdo ve,
jo najdeš, kralj, ki ti srcé

»je išče, ljubljene družice
Alenke, mlade krasotice!«

»»Zvit si, cigan! Le v Carigrad!
Tam najdem danes svoj zaklad!««

VI

»V Turčije sredi globoke
stojé tri lipé zelene . . .
Pa grede si devojko 'zbrat
in reče godcam zajigrat.
Si mlado 'zvol' Alenčico . . .
Jo vdrugo krog odplešeta,
prot' konjču se zasučeta.
Pa belče v dir, da prideta
gor do kovača vmazanca . . .
»Berž konjča zbosi, preobuj,
narobe podkve mu prekuj!«
Pa kralj z levico zlat dajal,
z desnico glavo proč mu djal . . .
— — — — —
Virnu ljubu . . . tebi odvedošé
i caru ju oni darovaše . . .«

N. p.

V Stambul prijahá kralj Matjaž.
Na trgu se začela baš

tam veselica je šumeča.
Hej, kaka gneča, kaka gneča!

Na trgu lipé tri rastó,
košate lipé tri cvetó.

In v senci ljudstvo dobre volje
ko morje valoví se, polje.

Pod lipoj prvoj pijejo,
pojo in norce brijejo.

Pod lipoj drugoj pa igrajo.
Po mizah kaj zlata imajo!

Glej, z janičarjem janičar
tam meče kocke za denar.

Pod lipoj tretjoj na sredini
z dekleti plešejo Turčini.

Veselo gosli vriskajo,
trobente ž njimi piskajo.

In cimbale pojó, kitare,
in sučejo po trgu pare.

Pod lipo prvo grejo pit
junaki kraljevi, gasit

si z vincem hladnim žejo strašno
pa si poplaknit grlo prašno.

Pod lipo drugo gre igrat
cigan za svoj rumeni zlat.

A kralj Matjaž gre na plesišče,
da si Alenčico poišče . . .

»Kdo si, popotnik tuj?« . . . Oči
zró turške vanj od vseh stranij.

»Kdo si, neznani radovednik?
Kaj ne, predrzen kak oglednik!«

»»Mlad romar sem! V Jeruzalem
za grehe pokorit se grem!

»»Pa hotel sem se pomuditi
med vami, malko si počiti!««

»Haha! Mlad boš se pokoril!
Mar bi se rajši veselil!

»Če poštenjak si, le ostani
kot gost med nami muslimani!

»Ne boj se! Nič ne bo ti žal!
In če za vino boš dajal,

»pa smeš se parkrat zavrteti
pod lipoj z našimi dekleti!

»Poglej, kaj tod je krasotic,
uplenjenih pri vas devic!«

In gleda kralj Matjaž, ozira
se pa plesalko si izbira.

Tam, tam zagleda jo okó
Alenčico! . . . Kako, kakó

srcé mu bije in trepeče
od svidenja presladke sreče!

Četudi počí mu srcé,
izdati se Matjaž ne sme.

Prikloni se jí prespoštljivo,
pogleda jó preljubeznjivo

pa naglo se zasukne ž njój
držeč črez pas sí jó z rokój.

In cimbale pojó, kitare,
in sučejo po trgu pare.

In gosli jima vriskajo,
trobente jima piskajo.

In pleše kralj Matjaž, vrti se
z Alenčicoj, da vse kadí se.

Pa pošepeče jí Matjaž:
»Alenka, ali me poznaš?

»Poznaš lí še Matjaža kralja? ...
Oh, kakšna to je bila dalja

»do tebe! ... Vidiš prstan moj?«
»»Matjaž! Ti sladki družé! Oj,

»»prečudovita sreča moja!
Vsa sem Alenčica še tvoja!

»»Oh, reši, reši me odtod!
Brž, brž domov na daljno pot!

»»Tu meni ni nič več živeti!
Brez tebe boljše je umreti!

»»Turčini vame silijo . . .
Kaj sužnje se jim smilijo!««

»Ne boj se! Ko ugasne dan,
ponese naju zvesti vran

»domov ko piš iz Carigrada!
Zaupaj mi, Alenka mlada!« . . .

In dalje kralj se ž njoj vrtí.
Vse jima ploska, vse strmf . . .

»Najlepšo, glejte, si izbral
je romar! Skoro nam bo žal,

»da smo pustili mu vrteti
pod lipoj našoj se z dekletil!«

»»Zdaj jasno vam je menda vsem,
kaj žene ga v Jeruzalem!««

»»»Mož pač ni rojen za svetnika!
Ej, pregloboka, prevelika

»»»gorí ljubezen v dnu srcá
mu do devojk in do svetá!«««

Tako Turčini govorijo,
v plesalca novega strmijo.

A kralj Matjaž se še vrti
z Alenkej lepoj do noči.

Še v mraku dalje se vrtita,
okoli lipe se podita

iz kolobarja v kolobar,
ko sukal par bi sam vihar.

Tal ne dotikajo se noge,
le zlate kraljeve ostroge

se bliskajo pri plesu vmes.
Kdaj videl je Stambul tak ples! . . .

Globoka noč. In po majdani
Turčini spavajo pijani . . .

»Glej, tu je zvesti vranec moj!
Sedaj, Alenčica, z menoj!

»Brž v sedlo! . . . Pa se me okleni!
Zaupaj, draga, samo meni! . . .

»Naprej iz mesta, vran, naprej!
Alenka, nič nazaj ne glej!

»Če sreča naju turška straža,
veš, da si v rokah kralj - Matjaža!

»Če sekal bom na desno stran,
nagiblji se na levo stran!« . . .

Ko piš ja nese dobri vranec
po cesti iz doline v klanec.

Letí, letí skoz noč in mrak,
ko bi preganjal ga sam vrag.

Pa do kovača priletita,
ko dan se beli še ne svita.

»Kovač umazanec, ti čuj!
Narobe konja mi podkuj!

»Naredi nove mu podkove!
Jaz sam bom gonil ti mehove!«

Kovač podkove je koval,
a Turkom znamenje dajal

je s kladivom po nakovali,
ko tolkel bi po njem le v šali.

Kovač razbija na vso moč.
Kako razlega v tiho noč

skrivnostni zvok se ta jekleni!
Kaj neki ta odmev pomeni! . . .

In kuje, kuje mu kovač,
in v brke smeje se mazač.

In ko četrta je podkova
skovana bila in gotova,

na cesti vranec stal je sam . . .
»Kam zginila Alenka, kam?

»Kovač lokavi ti, prokleti!
Aha, zdaj v glavi se mi sveti!

»Ko mi podkove si koval,
si stražam znamenje dajal!

»In Turki brž so prihiteli
pa mi Alenčico ujeli! . . .

»Ná za podkove ti denar,
prekanjeni kovač slepar!«

Matjaž mu dal cekin z levicoj,
zamahnil handžar je z desnicoj —

kovaču padla glava proč.
Odjahal kralj je v temno noč,

odjahal s srcem krvavečim,
povrnil z gnevom se gorečim

naravnost v pestri Carigrad,
Alenke, ljubice iskat.

VII

»Kralj seže v aržet svileni
po zlat rudečo-rumeni.
Po mizi mu ga zatočí,
pred bašam turškim obleži.
Mu baša reče, govori:
»Ta zlat je kova znaniga,
Matjaža kralja samiga!«

N. p.

Kdo mladi ta je turški paša,
ki tak oblastno se obnaša

v Stambulu sredi trga tam
ko sultan na prestolu sam?

Sedi pri mizi kameniti
vam paša pa se imeniti.

Kadi dišeči naržilé.
Gredoč ga gledajo ljudjé.

Poglede meče svoje mrke
pa suče si junaške brke.

Ob ledju handžar težek, zlat
visi zakrivljen mu bahat.

Nad mizoj pa košata lipa
po tleh dišeče cvetje sipa.

In poleg paše iskri vran
stoji mu zvest, ko ukopan.

Okoli paše pa junaki
sedé njegovi korenjaki.

Saj to ni turški velikaš,
ni paša — to je kralj Matjaž!

Čedalje več se Turkov zbira.
Ponosen se po njih ozira

Matjaž pa pravi, govori:
»Poslušajte, možje, me vi!

»Kdor ve, kje v mestu zdaj Alenka
prebiva skrita moja ženka, —

»vem, da v vaš lepi Carigrad
odvedel jo je neki tat —

»takoj bogato nagradim ga,
z rumenim zlatom obdarim ga!«

Pa ódpne mošnjo kralj Matjaž
ko bogataš, plemenitaš.

Cekin po mizi zažvenkeče!
Kako na solncu se leskeče!

In Turki ogledujejo
denar, ga občudujejo.

Na dlani tehtajo po vrsti
cekin, tipaje ga med prsti.

Iz gneče stopi Turek tam:
»Možje, cekin ta jaz poznam!

»Denar poštenega je kova;
vem, čija slika je njegova!

»Zlat kralja je slovitega,
Matjaža bojevitega!

»Če daš mi mošnjo, pa pokažem,
Alenko ti! Ne, jaz ne lažem!

»Z menoj, Matjaž, le kar z menoj!
Alenko videl boš takoj!«

Zaluči mu Matjaž cekine
v rokó. Ko ogenj kvišku šine.

Odide s Turkom brž naprej:
»Alenka kje je, mož, povej!«

Pa gresta dolgo, daleč gresta . . .
Med hišami se vije cesta.

Hej, kakšen vrvež, trušč in šum
povsod po ulicah in hrum!

Srečavajo ja prodajači,
bosí, razcapani kričači.

Vse gnete, rine se tod peš,
onod na konjih, oslih jež.

Glej, turške ženske, krasotice,
zagaljeno imajo lice

s koprenoj belo. Le oči
svobodne gledajo v ljudi.

Po strani gledajo vabljivo,
ozirajo se zapeljivo

po kralj - Matjažu naskrivaj
gredé skoz cestni dirindaj . . .

In tam-le derviši menihi
postopajo, na videz tihi

svetniki kakor v pratiki,
pa hlinci in fanatiki . . .

Srečavajo ja karavane.
V dežele kam gredó neznane?

Počasi stopa svojo pot
ves otovorjeni velblod.

In gresta dolgo, daleč gresta . . .
Na senčnem vrtu sredi mesta

palača bela se blešči.
Pred pragom Turek obstoji:

»To grad je moj!« . . . Vojaška straža
pozdravi Turka in Matjaža.

Povsod leskeče se zlato,
srebro in marmor . . . Kje je to?

V dvorano stopila sta bajno,
olepotičeno sijajno.

In sluge švigajo okrog
pred gospodarjem lahkih nog.

Vezirji stopijo v dvorano,
priklonijo se mu udano,

ki na blazino vpričo vseh
je sedel leno kar na tleh,

na tleh, na pisani preprogi.
Prekriža pod seboj si nogi.

Prižge si čibuk in kadi.
A kralj Matjaž pred njim stoji

in ves razjarjen Turka vpraša:
»No, kje, moj ljubi tolsti paša,

»Alenčico sedaj imaš,
ki ž njoj tako se mi bahaš?

»Saj plačan si, da jo pokažeš!
Če ne, bom vedel, da se lažeš!«

»»Haha! Haha! Haha! Haha!
Turčin se mu zagrohotá,

da vsi vezirji ostrmijo
in od strahu vsi prebledijo . . .

»»Kaj misliš, sluga tvoj sem mar?!
Matjaž, veš, jaz sem turški car!««

V očeh se nekaj mu zabliska . . .
»»Evnuhi! Tista odaliska

»»Alenka pride naj takoj
v dvorano sèm pred prestol moj!««

In sultan dalje puši leno
svoj dolgi čibuk, zroč megleno.

Na pestrem turbanu se grb
leskeče mu — zlat lunin srp.

Visijo dolge mu mustače
izpod nosú. Široke hlače

rudeče, plašč pa sivobel
odevajo mu život cel . . .

Iz harema odpró se vrata . . .
»»Matjaž, glej, odaliska zlata,

»»Alenka moja tu stoji!
No, zdaj smeš gledati še ti,

»»moj tujec, jo za par trenutkov
in veseliti se občutkov!««

»Kaj, stari tepec, blebetaš?!
Kar praviš, je kosmata laž!

»Alenčica ni sužnja tvoja!
Ne! To je prava žena moja! . . .

»Alenka, tu Matjaž sem tvoj!« . . .
»»»Naj grem s teboj, rešitelj moj!«««

»»Narazen!«« Sultan jezen vstane
pa na Matjaža besen plane.

Pa sprimeta se, ruvata
in semtertja se suvata.

Krepkó objeta se držita,
sopihata in se borita.

A kralj Matjaž je čil junak —
in sultan brž telebne vznak.

Priskoči črna dvorska straža
pa zakadi se v kralj-Matjaža

in zveže mu roké, nogé . . .
»»»O, moj Matjaž, sedaj gorjé!«««

Alenka plaka, stoče reva,
obupana že omedleva.

Zarjove sultan: »»Džavru smrt!
V temnico ž njim! Naj bo zaprt!««

VIII

»O kralj Matjaž, o kralj Matjaž!
Trikrat je že na vojski biu,
četertokrat je vlovljen biu,
u turško ječo veržen biu.
De ni vidu bel'ga dne
in sonca ne rumeniga« . . .

N. p.

»O kje si, kje si, kralj Matjaž,
naš gospodar, tovariš naš?«

Junaki mu udani, zvesti
vzdihujejo po njem na cesti.

Stambúl ves preiskujejo,
po kralju poprašujejo.

A kralj Matjaž v dnu temne ječe
preklinja, od srdú trepeče.

In škriplje ujetnik z zobmi
in sultanu grozi s pestmi:

»Ubij te Allah, ti budalo,
ti leno, bedasto zijalo!

»Ves pisani tvoj Carigrad
sovražnik pride naj požgat! . . .

»Kje moji ste sedaj junaki,
pogumni, zvesti korenjaki?

»Maščujte me, otmite me!
Iz vôle te rešite me! . . .

»Pomagaj, vranec mi moj smeli!
Kaj tebe tudi so ujeli?

»Žaluješ, jeli, za menoj,
konjič predragi iskri moj? . . .

»Ah, in Alenka moja krasna,
življenja zvezda moja jasna!

»Le hip zagledal tvoj sem žar —
oblak zakril mi tvoj je čar! . . .

»Zaman je vse preklinjevanje,
zaman vse moje žalovanje!

»Le jek se roga mi okrog . . .
Brez srca zid je, gluh obok . . .«

In kralj Matjaž se vzpenja, dviga,
da težka mu rožlja veriga.

In nápne vso junaško moč —
na rokah počil je obroč . . .

»Juhé! Napol svoboden! . . . S silo
zidovje to-le bi razbilo

»se morebiti, kralj Matjaž . . .
Junak, poskusi, kaj še znaš!«

In tolče mi Matjaž in bije
z verigoj v zid, da znoj mu lije

z obličja curkoma na tla . . .
Prebit je zid! Hahahaha!

Izkopal ozko odprtino
z okovi si Matjaž je, lino —

in solnce zlato tisti čas
poljubi blede mu obraz . . .

»O, solnce svetlo ti v višavi,
ti vidiš vse, pa mi pozdravi

»dom daljni moj tam, moj Ostrog,
ki koprnim po njem ubog!

»Pozdravi drage mi rojake,
soborce moje in junake!

»K Alenki moji mi poglej,
ki hrepenim po njej brez mej!

»Brez mej jo ljubim in brez nade ...
Ko mogel bi do ženke mlade!

»Predebel je kamniti zid ...
Kaj mi pomaga dneva svit! ...

»In zunaj hodi turška straža ...
Le čuvajte si kralj-Matjaža!«

Na lino ptica priletí,
zagostolí, zažvrgolí.

Matjaž jo gleda, ptici pravi:
»Kaj hodi zdaj-le mi po glavi!

»Še tri prijatelje imam,
spominjam se, na tujem tam!

»Nemara v kruti moji sili
kateri njih se me usmili!

»Na svatbi moji vsi trije
bilí so gostje ti možjé.

»Tri bele, ptička, dam ti liste.
Poleti ž njimi v kraje tiste!

»Tri drobna pisemca ti dam.
Veš, komu izročiš jih tam?

»List prvi modremu daj možu,
beneškemu predaj ga dožu!

»List drugi kralju španskemu,
prijatelju krščanskemu!

»List tretji prejme drug moj črni,
zamorski kralj! . . . Pa brž se vrni!«

In ptičica zažvrgolf —
in s pismi v kljunu odleti . . .

Tri dni Matjaž je pričakuje
z odgovori iz dalje tuje.

A tretji dan že prifrči,
zapoje in zagostolí.

Kaj piše dože mu beneški?
»Obok odprl se je nebeški

»in dež se nad Benetke vsul
pa nam vse ulice preplul!

»Vse v čolnih vozi se po mestil!
Ne morem k tebi zdaj po cesti!«

Kaj piše španski kralj? . . . »Matjaž!
Rad rešil bi te turških paš,

»pa ne utegnem! Pokoriti
se moram v cerkvah in moliti!«

Kaj piše kralj zamorski? . . . »Oj,
Matjaž nesrečni, bratec moj!

»Rad bi pomagal ti iz ječe,
pa solnce peče tak goreče,

»da noč in dan se ves potim.
Bojim se, da se raztopim!«

»»Haha!«« Matjaž se zagrohoče,
od jeze z lanci zaropoče,

da strese se nad njim obok
in vsa temnica kroginkrog.

»»Glej, to prijatelji so v sili!
Haha! O, da se Bog usmili!««

IX

»On vidiu ni nič družiga
koker mlado Marjetico,
turškiga carja mlajšo hčer.
Ona je k njemu tekala . . .
Tak rekla je Marjetica:
»Ak' hočeš me, Matjaž, uzet',
čem rešit' te iz voze zle.«
Tako je reku kralj Matjaž:
». . . . . imam svojo ženó,
trikrat je lepši kakor ti!«

N. p.

Noč, pozna noč. Matjaž leži
na slami v pusti ječi. Spi.

Ob laket glavo si naslanja.
Nesrečen in utrujen sanja . . .

Alenko vidi pred seboj,
ki čelo gladi mu z rokój

pa gleda ga in mu šepeče
besede sladke, tolažeče.

Zdaj ga poljubi na oči —
in kralj Matjaž se prebudi . . .

Kaj tam pri vratih to je bilo?
Iz spanja kaj ga je vzbudilo?

Poslušaj . . . Čuj, zaškriplje ključ —
in v ječi se zasveti luč . . .

Matjaž začuden kvišku plane
pa gleda in oči si mane . . .

A v kotu ječe tam stoji
podoba ženska in molči.

Odeva bela jo tančica,
in smeje se mu krasotica . . .

»Kaj res oživel san je moj?
Alenčica — tí pred menoj?!

»Saj vem, da mislila si name!« . . .
In strastno jo Matjaž objame

in poljubuje jo, da kri
po žilah vre mu in gori . . .

»Kako, kako te ljubim vroče!
Povej, kako je to mogoče,

»da prišla k meni si celó!
Kdo vrata ti odprl je, kdo?

»Kaj bo, če na ponočni poti,
Alenčica, te kdo zaloti!«

»»Alenka nisem, kar se zdi
ti! ... Jaz sem sultanova hči ...

»»Oh, zaljubila sem se vate,
Matjaž, in mislila sem nate,

»»junak moj lepi, noč in dan ...
Ko v ječo bil si odpeljan,

»»sem videla te za trenutek ...
Kak bil je zame to občutek!

»»Od tega hipa, tega dne
gorí za tebe mi srcé.

»»Brez tebe ni mi več živeti ...
Kako bi mogla te oteti,

»»premišljevala sem ves čas ...
In glej, nocoj prinašam spas

»»jaz Fatima ti v ječo sama ...
Zaprta vrata so za nama ...

»»Ne sliši nihče ... Vse že spi ...
In ko je bilo polnoči,

»»sem stražo z vinom napojila,
ji vzela ključ in odklenila

»sem k tebi vrata . . . Kralj Matjaž,
junakinjo me zdaj poznaš?

»Pobegniva odtod nocoj!
Oh, vzemi, vzemi me s seboj!«

»Ne, Fatima! To ni mogoče!
Ne, turško dobro ti otroče!«

»Kaj nisem lepa? Nič ni mar
telesa mojega ti čar?

»Petnajst pomladij šele štejem —
in res kar nič te ne ugrejem?

»Poglej moj vitki, polni stas
pa črne kite mojih las!

»Glej alabastersko beloto
poltí in nedrija krasoto!

»Tvoj bodi ves moj sveži cvet! . . .
In ti si hladen kakor led?«

»Čarobna je lepota tvoja,
nikoli pa ne bodeš moja!«

»O, ne ubijaj mi srcá! . . .
Čuj, kupe jaz imam zlatá!

»»Vse naskrivaj ponesem s sabo,
če smem nocoj oditi s tabo.

»»Zlato bo tvoje! Ljubi me,
Matjaž! Oh, ne pogubi me!««

»Ne smem te, Fatima, ljubiti
in ne s teboj odtod uiti!

»Ne maram tvojega zlatá,
ne maram tvojega srcá!

»Alenčica je moja žena,
a druga zame ni nobena!

»Ti sama veš, kje zdaj živi,
kako po meni hrepeni.

»Alenko hočem spet imeti,
njo hočem jaz odtod oteti!«

»»Haha! Ubogi kralj Matjaž!
Očeta mi še ne poznaš!

»»Ne vrne več ti žene tvoje,
najljubše odaliske svoje!

»»O njej ne sanjaj mi nikar!
Ne boš več videl je nikdar!

»»Vem, kak razžalil si očeta . . .
Njegova strašna je osveta.

»»Ne mine iz srca mu srd . . .
Tu v ječi čaka nate smrt!

»»Le jaz ponujam ti rešitev.
In težka ti je odločitev?

»»Kaj hočeš, kralj Matjaž zdaj moj:
Svobodo z mano še nocoj,

»»zlato, življenje, vse prelesti
pri svoji Fatimi, nevesti —

»»al v ječi smrt? . . . Glej, tu imaš!
Izberi brž si, kralj Matjaž!««

»Smrt! . . . Če Alenčice oteti
ne morem, nočem več živeti!

»Zaman se trudiš! Ne, brež nje
naj belega ne vidim dne!«

»»Matjaž! Evruh moj zvesti čuje,
da kar verige ti prekuje.

»»Konj osedlanih čaka par,
ki poletita ko vihar

»»iz mesta z nama! Brž odloči
se, predno jutra svit napoči!««

»Pač bil bi žalosten junak,
če šel bi s tabo le korak!

»Brez žene bi pobegnil šleva . . .
Kaj misliš, lepa turška deva!«

»»Zares zaman je ves moj trud?
Zares z menoj tako si krut?

»»O, ljubi me!«« . . . Pa ga objame
in mu obesi se na rame.

Poljublja ga, ihtí, ječí
in prosi ga in ga rotí . . .

Poklekne predenj in oklepa
se nog njegovih deva lepa.

Na glas ko blazna joče se
in kar ločiti noče se

od njega več princesa. Gleda
z velikimi očmi ga bleđa . . .

A kralj Matjaž pred njoj stoji
ko kip kamnit . . . Ah, v njem bori

junak še s srcem se čutečim,
kri z umom se bori mislečim.

In zbere kralj Matjaž vso moč:
»Proč, proč, napast prekrasna, proč!«

In ona skloni se prezrta
in opoteka se potrta.

Po licih ji teko solzé.
Obrne k vratom se molčé.

Ko duh počasi odkoraka.
Za hip ozrè se še v junaka.

Iz ječe zginila je luč
in v dveri zarožljaj je ključ . . .

Na slamo kralj Matjaž se zgrudi.
O borbi nočni sanja hudi.

Zre blede Fatimin obraz,
nje bele prsi, vitki stas.

In vidi nje oči ljubeče
prelepe in tako proseče.

Na ustih čuti njen poljub
ko sladek in opojen strup.

A če se gane, zažvenkeče
veriga mu v dnu temne ječe . . .

X

»In ona zjoče se hudó:
Kako bo z mano, oh, kakó?
Naprej ne vem, nazaj ne smem!«

N. p.

In v harem sultanov prekrasni
skoz okno smeje dan se jasni.

Po sobi sije solnčni žar.
O, ta razkošnost, o, ta čar!

Zlato, srebró povsod bleščeče.
Dišave, čutnice mameče . . .

O, blagor ženski, ki v ta raj
posadil kdaj jo je slučaj!

O, kaka sreča, kaka sreča,
izvoljenka, se ti obeča!

Življenje sladko brez skrbi!
Tekó v veselju dni, noči,

ki milost sultanova sije
ti, deva mlada! Vence vije

ti na življenja gladko pot,
če rad ima te tvoj gospod!

Zakaj pa, krasna ti mladenka,
ti kralj-Matjaževa Alenka,

se tukaj jočeš noč in dan?
Kaj sultan ni ti več udan? . . .

Na svileni blazini blede
sedi Alenka, tužno gleda.

Napol sedi, napol leži,
podpira z golimi laktmi

prelepo glavo si kraljica.
Kraj nje na tleh kleči družica

ji, hišna Ana. O, gorjé,
kako sta žalostni obé!

Molčé že dolgo tak strmita
pred sebe, v boli se topita.

Alenčica spregovori:

»Kako kaj, Anka, se ti zdi,

»uidevi li kdaj iz ječe
sramotne té, čeprav bleščeče?

»In kralj Matjaž al naju kdaj
odvede še v domači kraj?«

»»Da, nádejam se, o kraljica!
Veruj, veruj, zapovednica,

»»še pridevi na grad Ostrog!
Saj ljubi kralj-Matjaža Bog.««

»Zato pa tepe ga tem huje! . . .
Oh, v ječi revež zdaj vzdihuje,

»on, kralj svobodni in junak,
pogumni, močni korenjak!

»Matjaž ponosni in bogati,
ki v pósteli je spaval zlati,

»na gnili slami zdaj leží,
s podganami tam vkup živí!

»On, ki tak ljubi solnce krasno,
luč in nebá modrino jasno,

»sedaj obsojen siromak
je v puste ječe mrtvi mrak!

»On, ki tak ljubi svet, življenje
in bujno, pisano vrvenje,

»veselo borbo, zdaj zaprt
pred sabo vidi blede smrt!

»On, ki tak rad posluša petje
in ki tako za godbo vnet je,

»ko v grobu pokopan leži . . .
In okrog njega vse molči . . .

»Kak srečen bil, kak bil vesel je,
ko bil junak me že otel je

»iz divjih janičarskih rok!
Kako je jahal skok na skok

»na vrancu z mano iz Stambula!
Pa, oh, nesreča je prihrula

»nenadoma nad naju, žal!
Kovač me Turkom je izdal!

»In ko me našel kralj v seraju —
oh, kako svidenje za naju! —

»bil sam ujet mi je junak!
Zdaj vóze ga pokriva mrak.

»Oteti hotel je iz ječe
sijajne me, pa sramoteče —

»in zdaj on sam je ujetnik,
ljubezni svoje mučenik!

»V verige težke mi vkovan je!
Prestrogo zame kaznovan je!« . . .

»»Pa tudi sultana nebo
že kaznovalo je hudó!

»»Ko iz oblakov svetla strela
usoda zla ga je zadela:

»»Hči Fatima, najmlajša hči,
na odru mrtva mu leži!

»»Evnuh mi danes pošepêtal
je to in ves je mož trepêtal . . .

»»Princesa je izpila strup,
in v smrt prignal jo je obup.

»»Ljubezen, pravijo, nekaka . . .
Zagledala se je v junaka,

»»a ta je maral ni . . . Gorjé
ji umorilo je srcé . . .««

»Nesrečno dekle! Krasotica
bilà je, pomnim, bledolica.

»Najlepša hči, najljubša hči . . .
To sultana skelí, bolí! . . .

»Res, hudo Bog tirana skuša . . .
Zdaj morda omehčá se duša

»mu trda in nemara zdaj
Matjaža ne usmrti vsaj . . .«

»»In morebiti v tej nesreči
pomilosti nam kralja v ječi . . .««

»Verujvi, upajvi obé
pa čakajvi rešitve dne!

»Ostani, Anka, mi družica
in zvesta moja tolažnica!«

Z vratu si sname talisman,
svetinjo zlato. Dal na dan

poroke kralj ji je v spomin jo.
Alenka gleda na svetinjo

in gleda drobno stvar. Očí
ji solza svetla porosí . . .

Čuj, kdo pod oknom tam razsaja?
Strel, krik in vik . . . Ha, kaka vstaja?

Že v grad prodira šum in hrum . . .
Ves črn že trg je bojnih trum . . .

Zajeta kroginkrog palača
upornikom je zdaj igrača.

Čuj, sablje kak žvenkečejo! . . .
Strel! . . . Okna zaklepečejo . . .

Kaj punt pomeni ta in bitev
Alenčici? Smrt al rešitev?

XI

»Kak Matjaž je korenjak!
Med vami ni obeden tak! . . .
Jedan drugog Turci tad gledaju
ter za čudom poslie govore:
»To je naša velika sramota,
da mi silnu vojsku podigosmo,
kada njemu Jelu ugrabismo —
on je nami sam z junačkom rukom!«

N. p.

»No, kdaj, veliki moj vezir,
povrneš mestu red in mir?

»Mar bodo divji janičarji
sami v Stambulu gospodarji?!«

In sultan vpije vpričo vseh
sedeč razburjen, plah na tleh,

na tleh, na pisani preprogi.
Prekrižal pod seboj je nogi.

Stoji za hrbtom mu evnuh
zamorski in ga brani muh.

Iz pavovih peres pahljačo
vrtí nad glavo kot igračo.

Ne čibuk niti naržilé
mu danes ne diší . . . Gorje!

Tam zunaj zmerom še razsaja
na trgu janičarska vstaja.

Čuj, strel in tresk in pok in vik,
grohot in jok in kletve, krik!

Ministri pa molčé stojijo
pred sultanom in se bojijo . . .

In sultanu, glej, iz očij
žar črta, srda plamení.

Vezir veliki, sam brezglavi,
napósled reče mu in pravi:

»Kalif! Še enega imaš,
ki kos bo puntu — kralj Matjaž!«

»»Saj res, saj res! Hej, hitro, straža,
pripelji semkaj kralj-Matjaža!««

Ponj komaj straža odhiti —
in že junak Matjaž stoji

pred sultanom, ki se smehljá mu,
premilostno rokó podá mu:

»Junak si, slišim, kralj Matjaž!
Poslušaj! Če mi pokončaš

»čimpreje vstaše janičarje
in po Stambulu vse rovarje;

»če sódrgo mi ukrotiš —
Alenko lepo v dar dobiš!

»Svoboden smeš potem oditi
takoj domov, junak sloviti!«

»»Vse puntarje ti ukrotim!
Saj že po borbi hrepenim.

»»V prah poteptam ti janičarje
in po Stambulu vse rovarje!

»»Alenke pa ne vzamem v dar
zato od tebe jaz nikdar!

»»Kar bilo je, ostane moje!
Alenka ni darilo tvoje!

»»Jaz vzamem si Alenko sam,
če češ, da vstaše pokončam!...

»»Kje moji zvesti so junaki,
tovariši in korenjaki?

»»Kje moj je lepi iskri vran?
Brž, brž, Turčini, ž njim na dan!««

In glej, privedejo rojake
mu vse iz ječe, siromake.

Vesel poljublja kralj Matjaž
jih vse po vrsti vpričo paš.

In čuj, pred vrati že rezgeče
mu ljubi vranec — kake sreče!

»»Naprej!«« ukaže kralj Matjaž —
»»umreti mora zadnji vstaš!««

Ko blisk izpred cesarja plane
Matjaž z rojaki iz dvorane.

»»Pokažem, sultan, ti takoj,
kaj ujetnik Matjaž zna tvoj!««

Na konja svojega popnè se,
ki v ljuti boj naprej ga nese.

In že odmeva bojni krik
po mestu, strel in stok in vik . . .

Ko zajce kralj Matjaž podí jih
pred sabo vstaše in morí jih.

Na levo stran, na desno stran
mu seka ostri jatagan

po glavah puntarjev, rovarjev
in verolomnih janičarjev.

Matjaž jih kolje mah na mah,
da padajo ko muhe v prah

vojaki turški nepokorni,
ti janičarski psi uporni!

In ko Stambul ogrne mrak,
pred sultanom stoji junak

Matjaž pogumni, zmagoviti
pa pravi: »Vstaši so pobiti!

»Pomiril sem ti Carigrad!
Nocoj lahko spet pojdeš spat!«

»»O, hvala ti, presrčna hvala!
Blagosloví te naj sam Allah! . . .

»»Ej, čuj me, prvi moj evnuh,
zaspani, stari debeluh!

»»Privedi brž tu sem kraljico
Alenko, tisto krasotico!««

Alenka vstopi . . . »»Kralj Matjaž,
glej, spet je tvoja! Tu imaš,

»»po čemer dolgo si vzdihôval,
junak moj dragi, in žalôval!

»»In česarkoli si želiš,
od mene za spomin dobiš,

»»dobrotnik moj in moj rešitelj!
Zdaj tvoj hvaležen sem čestitelj!««

In pred Matjaža vpričo vseh
poklekne sultan tam na tleh

pa poljubuje mu desnico
in meč njegov in zre v kraljico

pa prosi jo, naj odpusti
krivico mu preteklih dnij.

In solza mu po licu teče
in za slovó Matjažu reče:

»Potujta srečno na Ostrog!
Daj blagoslova vama Bog!«

»»Ti tudi, sultan, zdrav ostani!
V spominu dobrem me ohrani!

»»Ni treba tvojih mi darov!
Zaklad tu jemljem svoj domov,

»»zaklad najdražji — krasotico
Alenko svojo in družico!

»»Sedaj, kajneda, me poznaš?
Zdaj veš, kdo tvoj je kralj Matjaž!««

XII

»Do Save konjič zapektal.
Ve dobro, kaj na herbti jma,
de nosi draga sebi dva:
Matjaža, kralja slavniga
in rešeno nevestico,
Alenčico, kraljičico.«

N. p.

In trikrat sedem dolgih dnij
in ravno toliko nočij

z Alenkoj kralj Matjaž potuje
iz Turčije, dežele tuje.

Na vrancu kralj Matjaž letí.
Alenčica pred njim sedi,

prelepa turška odaliska . . .
V naročju k sebi kralj jo stiska,

poljublja jo in jo objema.
V oči mu žena gleda nema.

»Sedaj imam te, moj zaklad,
Alenčica! Nobeden tat

»nikoli več te mi ne vzame!
Zdaj moja si do hladne jame!« ...

Združitev vživata vso slast,
ljubezni ja spreleta strast ...

In ž njima jašejo rojaki
soborci kraljevi, junaki.

Pa vriskajo in ukajo,
veseli brke sukajo.

In kraj Alenke jezdi Ana,
družica, hišna ji udana.

In z družboj jaha še cigan
umazani čez hrib in plan.

Reži cigan se kuštroglavi:
»Ti kralj imaš Alenko« — pravi —

»in zlate gosli svoje jaz!
Iz strun srcá odmeva glas,

»vzdih duše moje v njih odmeva.
In radost v njih se razodeva

»in žalost moja v njih ječí.
Vse, kar občutim, govori

»iz strun umétalno ubranih.
Tako pri godcih je ciganih!

»Če godem, zdi se mi, sam Bog
mi vodi čaroviti lok.

»Kako bi živel jaz na sveti,
če bi ne znal goslati, peti!

»Kaj bi cigan ubog počel,
ko bi igrati več ne smel!« ...

Na gosli javorjeve gode,
saj je pomogel do svobode

Alenčici bil tistikrat,
privedši kralja v Carigrad ...

»Kak imenitno znaš igrati,
ciganček kuštravi naš, zlati!«

Junaki, norcev vajeni,
prešerni, razposajeni,

se šalijo gredoč iz fanta,
marogastega muzikanta.

Cigan pa gode in igrá,
da vse se smeje, hohotá.

Še kralj Matjaž se namuzava
in dobre volje pogledava

na družbo svojo zdajpazdaj,
na godca svojega nazaj . . .

Že trikrat sedem dni potuje
iz Turčije, dežele tuje

Matjaž z Alenkej . . . Iskri vran
letí, vihrá črez grič in plan.

In že je v svoji domovini!
In tam-le, glej, na visočini

zagleda že svoj grad Ostrog:
»Naš dom, Alenka! Oh, moj Bog!

»Srcé že bije mi hitreje,
od sreče v prsih se mi smeje!

»Brž, brž, moj zvesti vran, domóv!
Da pridem prej pod rojstni krov!«

A kaj je to? . . . Glej, slavoloki
ovenčani stojé visoki

črez cesto belo tod, onod,
vse, koder vede kralja pot!

In ljudstva množice ob poti
Matjažu ukajo naproti:

»Oj, Bog te sprejmi, kralj Matjaž!
Naš gospodar, zaščitnik naš!

»Bog živi našo vladarico,
Alenko našo in kraljico!

»Kraljujta nam še mnogo let
in vladajta nas modro spet!

»Saj vemo, da imata rada
nas, ti in žena tvoja mlada! . . .

»Junaki naši, naš ponos,
ki Turkom ste ošabnim kos!«

Razlega se veselo petje,
pred noge trosijo mu cvetje,

v pozdrav vzdigujejo roké,
solzeč se zvesti mu ljudjé.

Matjažu tudi solza bliska
v očeh se, ko roké jim stiska.

In vse ga spremlja na Ostrog.
Na pragu čaka sluga Rok.

Ob berгле stavec se opira,
v Matjaža ginjen se ozira

in zdaj v Alenčico molče —
in tresejo se mu roké.

In vidi žive korenjake
Matjaževe še vse junake!

»Je li resnica, kar oči
zdaj vidijo mi?« Rok velí.

»O, kralj Matjaž moj zmagoviti!«
Nič več ne more govoriti . . .

Od same radosti na prag
se zgrudi mrtev poštenjak.

XIII

»To junačko Matijaša dilo,
onda j' bilo, sad se spominjalo.«

N. p.

In spet ponosno zre Ostrog
s strmine skalne v svet okrog.

In kralj Matjaž kraljuje modro
in vlada ljudstvo svoje bodro.

Pri njem pravice najde vsak:
kmet, plemič ali siromak.

Ne vlada ljudstva z mečem, z bičem
in ne prepušča ga beričem.

Na tlako on ne tira ga
in z davki ne odira ga.

Med kralji ni Matjažu para.
Nad vse mu kmetov pravda stara

je sveta; ko zaklad jo svoj
zaščišča s svojo sam rokój.

Kralj ne živi ob ljudstva znoju
in ne masti se sam v pokoju

ko nekateri sosed krut,
trinog oblasten in nadut.

Hej, to prijetno je življenje!
Svoboda vlada, red, poštenje.

Ponosen na svoj blagostan
Matjažev vsak je državljan.

Kako je zemlja plodovita!
Napolnjene so shrambe žita.

Kletí so polne sladkih vin —
in v vsakem žepu je cekin.

Povsod prosvete solnce sije
in žarke svoje v glave lije

in v srca po deželi vsej
Matjaževi od mej do mej . . .

Z zavistjo gledajo sosedi,
Pesjani zlobni, grdogledi,

v Matjaževino krasno tja
in kujejo si v dnu srcá

načrt, kako bi polastili
dežel njegovih se po sili.

In lakomnost ne da mirú
jim dolgo let že v duše dnu.

Kako jih mičejo skomine
po vseh slasteh Matjaževine!

Rad šel razbojnik bi Pesjan
na kralj-Matjaža v boj vsak dan,

pa tresejo se mu še hlače!
Predolge, žal, ima mustače

Matjaž, najslavnejši junak,
in meč njegov je pretežak!

Na tihem čakajo sosedi
požrešni, zviti, srepogledi

pa kujejo načrt si svoj,
kdaj stopijo z Matjažem v boj . . .

Z Ostroga pa že dolga leta,
presrečna leta že nešteta

svoj narod vodi kralj junak,
Matjaž častiti, kralj očak.

Postaral se je. Dolga brada
vsa bela do pasú mu pada.

In osiveli že lasjé
črez pleča v kodrih mu visé.

Oči pa mu gorijo živo,
z močjo še zro neodoljivo.

Iž njih iskrí se bister um,
modrost, neupogljiv pogum.

Srcé mu mlado v prsih bije
ko bílo kralju svoje dni je.

Na meč se svoj Matjaž opira,
ponosen se okrog ozira

po svetu s svojega gradú . . .
Kralj toži samo tó Bogú,

zakaj odvzel mu je kraljico
Alenko, ljubljeno družico,

in pa zakaj ni dal mu sina
naslednika . . . Oh, domovina

Matjaža starega skrbi!
In ko zatisne sam oči,

kdo naj prevzame žezlo vlade,
da kraljevina ne razpade? . . .

Zamišljen zre Matjaž in bled
skoz okno grajsko v beli svet . . .

Kar v gradu se glasnik pojavi,
ves zasopihan kralju pravi:

»Oj, kralj Matjaž, oj, kralj Matjaž!
Napadel sosed nas je naš!«

»»Pesjan?«« Kralj mirno se obrne,
oči mu vzplamenijo črne . . .

»Pesjan!« . . . »»Na boj, krvavi boj
armado skličí mi takoj!««

In kralj Matjaž srdit vzravna se,
najlepši plašč svoj dene nase.

Na glavo krono posadí
si zlato ko nekdanje dni.

V desnici meč svoj hrabri stiska,
v očeh pogum se svež mu bliska.

To ni več starček — to junak
Matjaž je mladi spet, orjak!

Stojé že vojske sred planjave.
Ko listja jih je, kakor trave.

Matjaž popnè se v sedlo . . . »Hej,
junaki moji, v boj, naprej!«

XIV

»Kadar bo kralj Matjaž kraljóval,
onda bo kmetič dobro kmetóval.«

N. p.

Končan je boj. Premagani,
pobiti divji so Pesjani.
Ko snopje za žanjicami
ležijo mrtvi na poljani.

Pred svojimi junaki prvi
je stari kralj Matjaž se bil;
najhrabrejši iz vseh je z mečem
sovražnike podíl, kosíl.

In kar jih ni popadalo
Pesjanov drznih v bitvi strašni,
bežé domov čez drn in strn
ko zajci skokonogi plašni . . .

»Urá, urá!« ko grom se ori
krik . . . »Živel, živel, kralj Matjaž!
Urá, rešitelj domovine,
junaški vojskovodja naš!«

A kralj Matjaž — kje je, kje je?
Borilec kje je zmagoviti?
Kje starček slavni je sedaj?
Kje konj njegov je bliskoviti?

Pa iščejo ga po bojišču
in tekajo na vse strani
po taborih in po šatorih —
nikjer ga ni, nikjer ga ni!

Ubit nemara? Ali kje?
Kdo videl pasti je Matjaža?
In med mrličí išče ga
tri dni in tri noči že straža.

In brez Matjaža se z bojišča
povračajo domov samí;
ne ukajo gredoč junaki,
solzé rosijo jim oči.

In nihče ne verjame jim,
da kralj Matjaž je padel mrtev
za domovino svojo tam
na polju kot junaška žrtev.

Povsod še iščejo Matjaža
in prepotujejo ves svet

čestitelji njegovi vneti.
Sto iščejo ga dolgih let.

Pesjanov pa čimdalje več
se vtihotaplja v domovino,
in kar čez noč podjarmijo
vso krasno si Matjaževino.

Kdo naj jo brani? Ni ga kralja
pogumnega, pa ni ga več!
A na Ostrogu staroslavnem
Pesjanov gospoduje meč.

Le za Pesjane zdaj velja
v deželi stara še pravica;
Matjaževe rojake pa
čedalje bolj tepta krivica.

Svobodne nekdam domačine
na tlako goni zdaj tiran
in sužnji jim naklada jarem
na tilnik tujec dan na dan . . .

* * *

»Matjaž živi! Matjaž živi!«
Ko blisk raznese se novica
po vsej deželi tisti dan.
Izve poslednja jo vasica.

S planin triglavskih pride lovec,
pripoveduje, govori:
»Matjaž živi! Jaz sam sem videl
junaka s svojimi očmi!

»Zadremal v gorah sem, zaspal
na kresni večer bil na trati
pod strmoj skaloj . . . Pred seboj
zagledam v snu junaka stati.

»Potrka tujec mi po rami,
pomigne mi z rokój . . . Pa grem
za njim po gozdu v mesečini . . .
Kam vodi me, ne vem, ne vem . . .

»Po skali z mečem vdari mož,
po dveri mahne mi neznani —
in sama nama se odprè . . .
V veliki že stojim dvorani.

»Oslepel bil bi skoro revež . . .
Svetloba jemlje mi oči . . .

Ko solnce sije luč čarobna . . .
Kako se vse blešči, iskri!

»Ko na zrcalu nem stojim . . .
Stebrovje belo, kamenito
podpira pozlačeni strop
in sobo bajno, čudovito . . .

»Kje sem? Omamljen od lepote
stojim na mestu ko malik.
Brez sape sem in se ne ganem . . .
Kar me dotakne se vodnik:

»»Ga vidiš tam? — Naš kralj Matjaž!«« . . .
Pri mizi dremlje kralj . . . V levici
naslanja glavo. Bojni meč
drži junaški svoj v desnici.

In izpod zlate svetle krone
rastó mu kodri sivih las,
in brada snežnobela pada
častita mu na tla črez pas . . .

»In kraj Matjaža zvesti konj
stoji s prekrasno dolgo grivo;
za boj pripravljen, osedlan
tam spi, stoji nepremakljivo . . .

»Pa gledam kralja in oziram
očaran se . . . Pa glej in glej —
dvorana svetla se razširi
za hip mi pred očmi brez mej!

»Vojaški tabor zablešči
se pred menoj . . . Nebroj junakov
ko kipov mirnih tam stoji
na polju, mladih korenjakov!

»Vodnik mi reče: »»Kadar brada
devetkrat zraste kralju tam
okoli mize kamenite —
tedaj Matjaž vzbudí se sam!

»»Ker prikipelo je gorje
do vrha pod Pesjanom krutim;
dovolj ste let ječali že
pod jarmom, bratje, tujim, ljutim!

»»In kralj Matjaž popnè se v sedlo,
potegne meč ko svoje dni . . .
Zatrobi rog — in vstane vojska,
na boj pripravljena stoji.

»»In ko bi trenil — kralj Matjaž
z junaki iz Triglava plane

pa na osveto ko vihar
nad divje pridrevi Pesjane . . .

»»Pokoncu glave! Glej, tu čaka
pod zemljoj še rešitelj vaš!
Povej rojakom svojim, lovec,
da ni umrl še kralj Matjaž!« . . .

»Kako sem vrnil se in kod
iz čarovite bil votline,
ne vem . . . Na trati svoji spet
prebudil sem se sred planine.

»Pa šel sem pravit vam, kje biva
junak nesmrtni, hrabri naš;
kje čaka, dokler pride zopet
nam na pomoč naš kralj Matjaž!«

A. AŠKERČEVI SPISI.

Balade in romance. 1903. II. izdaja. Str. 156.

Cena broš. 2 K, vez. 4 K.

Lirske in epske poezije. 1896. Str. 196. —

Cena broš. 2 K 60 h, vez. 4 K.

Novo poezije. 1900. Str. 222. Cena broš. 3 K,

vez. 4 K.

Tri dramatične študije. 1900. Str. 113. Cena

broš. 2 K.

Zlatorog. Pravljica izpod Triglava. 1904.

Str. 78. Cena broš. 1 K 60 h, vez. 3 K.

Četrty zbornik poezij. 1904. Str. 247. Cena

broš. 3 K 50 h, vez. 4 K 50 h.

Primož Trubar. Zgodovinska epska pesnitev.

1905. Str. 135. Cena broš. 2 K, vez. 3 K.

Mučeniki. Slike iz naše protireformacije.

1906. Str. 167. Cena broš. 3 K, elegantno

vez. 4 K 50 h.

Izlet v Carigrad. Potopis. 1893. Cena 80 h.

Dva izleta na Rusko. Potopis. 1903. (Razpr.)

Ali je Primož Trubar upesnitve vreden

junak ali ne? 1905. Str. 82. Cena 60 h.

Skupaj z *Ivanom Veselom*:

Ruska antologija. Ruski pesniki v slo-

venskih prevodih. 1901. Str. 464. Cena

broš. 3 K, vez. 4 K 50 h.

L. Schwentnerjeva knjigarna

v Ljubljani.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

COBISS

00000077194

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

37 751

COBISS

